

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Heb
7139
730

3

ТААРЪ ГАСОФЕРЪ
КРАТКІЙ ТРАКТАТЪ О КАРАИМАХЪ

СОЧИНЕНІЕ

И. Б. ЛЕВЕНЗОНА.

ПЕРЕВЕЛЪ СЪ ЕВРЕЙСКАГО

ѠАДДЕЙ БЕРЕЗКИНЪ.

Съ примѣчаніями переводчика.

ОДЕССА.

ВЪ ТИПОГРАФІИ Л. НИТЧЕ.

1863.

Дозволено Цензурою. Одесса, 26-го іюня 1863 года.

ПРЕДИСЛОВІЕ ПЕРЕВОДЧИКА.

Въ статьѣ, помѣщенной нѣсколько лѣтъ тому назадъ въ Сѣверной Пчелѣ, я слегка коснулся караймовъ, ихъ ученія и быта въ Крыму. Мною руководила не вражда, не релігіозные интересы, но желаніе истребить духъ консерватизма, сроднившагося съ караймами, какъ съ народомъ азіатскаго происхожденія, чуждающимся новихъ обычаевъ, образованности и всякихъ нововведеній. Г. Лихошерстовъ, статью, помѣщенною въ Одесскомъ Вѣстникѣ, взялся опровергнуть высказанную мною истину, доказать, что двоеженство не общая слабость караймовъ, что караймы играли піесу, переведенную на татарскій языкъ и проч. и проч. Какой-то г. Старокримцовъ, въ статьѣ, помѣщенной въ Сѣверной Пчелѣ, указалъ г. Лихошерстову, что для караймовъ гораздо полезнѣе было бы его молчаніе, нежели его защита и онъ замолчалъ. Между тѣмъ караймы, не сознавая той истины, что обнаруженіе недостатковъ людей сопровождается ихъ на пути прогресса и ведетъ къ преобразованію, смотрѣли на меня какъ на своего недоброжелателя, даже болѣе, чѣмъ недоброжелателя.

Вѣрный своей цѣли, не обращая вниманія на негодованіе караймовъ, я помѣстилъ статью о караймахъ въ еврейской газетѣ «Гамагидъ», издаваемой заграницей, описавъ ихъ обычаи, носящіе свѣжую печать азіатизма, и тѣ религиозные обряды, которые не даютъ имъ права именоваться ревностными послѣдователями св. писанія; но прибавилъ, что они имѣютъ свой талмудъ и свои толкованія. Я полагаю, что еврейскій языкъ, подѣйствуетъ на караймовъ болѣе чѣмъ русскій, съ которымъ они мало знакомы, что мои слова найдутъ сочувствіе въ сердцахъ караймовъ и они сознаютъ наконецъ, что не вражда, а, напротивъ того, дружба, челоуѣколюбіе побудили меня высказать ихъ недостатки для того, чтобы они ихъ исправили. Но я ошибся. Какой-то писакъ отвѣтилъ мнѣ въ той же газетѣ очень нецеремонно; какъ незнакомый ни съ свѣтскими, ни съ литературнымъ приличіемъ; онъ наполнилъ свою статью бранью и ругательствами. Сами же караймы прислали мнѣ изъ Египетской вѣсточки письмо въ родѣ пасквили, наполненное неприличными выраженіями. Это письмо долгое время у меня сохранялось, (кажется и теперь еще сохраняется), какъ образецъ новѣжества. Само собою разумѣется, что статья и письмо остались безъ отвѣта съ моей стороны. Но караймы приучили себя видѣть въ моемъ лицѣ личнаго своего врага. Такова участь всякаго желающаго блага для другихъ. Люди любятъ лести, съ удовольствіемъ слушаютъ похвалы своимъ недостаткамъ и ненавидятъ того, кто, следуя по пути правды, бросаетъ стрѣлы истины въ кого попадетъ. Таковъ законъ общественнаго преобразования, таковъ законъ природы; изобильной жатвѣ,

обогащающей однихъ, предшествуютъ труды и неприятности для другихъ. Придетъ время и караймы сознаютъ, что въ голосъ, высказывающемъ правду, не можетъ быть вражды.

Принимаясь за переводъ настоящей брошюры, я согрѣшилъ бы противъ правды, если бы сказалъ, что направленіе караймовъ на путь истины побудило меня къ этому. Нѣтъ! Сознаю, что въ этомъ случаѣ національная честь заговорила во мнѣ и вступила въ свои права. Защищать свою націю, свою религію тамъ, гдѣ ее вызываютъ на бой, гдѣ правда является на помощь по вызову, долгъ всякаго честнаго человѣка. Религія, какъ и всякій ея поклонникъ, не должна требовать преимущества предъ прочими религіями, но не можетъ и не должна переносить униженія, въ особенности отъ меньшихъ дѣтей своихъ, въ особенности тамъ, гдѣ факты говорятъ за нее. Вотъ истинная причина, побудившая меня къ настоящему переводу. Семейное несогласіе рѣдко кончается безъ посредничества постороннихъ; а чтобы посторонніе могли разсмотрѣть дѣло поближе, имъ нужно прежде разсмотрѣть взаимныя претензіи спорящихъ. Несогласіе, возникшее между евреями и караймами, тоже не можетъ быть улажено безъ посредничества постороннихъ. Ни караймы, рѣшившіеся печатно оскорблять евреевъ и ихъ религію, печатно доказывать мнимое свое превосходство, ни евреи, вынужденные дать отпоръ и защищаться, не отстанутъ отъ своихъ мнѣній до тѣхъ поръ, пока ученые и безпристрастные судьи господствующей религіи не примутъ участія въ спорѣ и не постановятъ приговора, основаннаго на тысячелѣтнихъ

фактахъ, исторіи, лѣтописи, а главнѣ всего — на святой правдѣ; а для произнесенія этого приговора, далеко недостаточно сочиненій на одномъ древнееврейскомъ языкѣ; тутъ необходимъ языкъ живой, общій, понятный для всѣхъ. Для этого я избралъ недавно отпечатанную брошюру извѣстнаго ученаго, Левензона, небольшую объемомъ, но богатую фактами и выводами, могущими служить ключемъ къ дальнѣйшему разбору и составленію рѣшенія — на чьей сторонѣ истина: на сторонѣ ли караниновъ, опирающихся на собственную фантазію, безъ историческихкихъ данныхъ и безъ фактовъ, или на сторонѣ евреевъ, основывающихся на тысячелѣтнихъ сочиненіяхъ и преданіяхъ, дошедшихъ до нихъ отъ ихъ предковъ, начиная съ Мойсея.

Нѣтъ сомнѣнія, что каранины сочтутъ этотъ переводъ явнымъ знакомъ моей вражды къ нимъ, а воображеніе ихъ нарисуетъ мнѣ меня самыми непривлекательными красками, представитъ меня какъ чловѣка, неупускающаго случая вредить имъ. Но я увѣренъ, что и между каранинами есть люди съ чувствомъ, съ понятіями, неувлекающіеся воображеніемъ, а смотрящіе на дѣйствительность; люди, мосящіе въ своемъ сердцѣ запасъ правды. Подобные люди поймутъ меня, повѣрятъ моему слову, что маленькимъ моимъ трудомъ руководила не вражда, а обязанность члена религіи; что, слѣдовательно, мы можемъ и должны быть друзьями. Подобнымъ людямъ я готовъ подать руку по братски. До того мнѣ нѣтъ дѣла; пусть она судитъ по своимъ понятіямъ; мой отвѣтъ — правда.

Объяснивъ причину, побудившую меня къ настоящему переводу, — причину, служащую вѣсть съ

тѣмъ и мнѣнъ оправданіемъ противъ каранновъ, я скажу нѣсколько словъ о самомъ переводѣ.

Извѣстно, что переводъ съ ориентальнаго на европейскій языкъ требуетъ много обдуманности и особенной тщательности для приданія переводу колорита; передать на европейскій языкъ мысль, изложенную въ восточномъ сочиненіи — вещь не первой легкости. Но между всѣми ориентальными языками нѣтъ языка, труднѣйшаго для перевода, какъ еврейскій и вавилоно-халдейскій. Кто съ этими языками сколько нибудь знакомъ, тотъ сознаетъ, что недостатокъ словъ, особый оборотъ рѣчи, имъ однимъ свойственный, безконечные періоды, нескончаемыя фразы и парафразы чрезвычайно затрудняютъ выраженіе мыслей автора европейскимъ легкимъ слогаемъ. Это затрудненіе еще болѣе увеличивается въ переводахъ научныхъ сочиненій, писанныхъ на еврейскомъ или вавилоно-халдейскомъ языкѣ, гдѣ, кромѣ сказанныхъ трудностей, нужно дать форму разнымъ терминамъ и формуламъ, объяснить непереводимыя слова и проч. и проч.

Поэтому нѣтъ въ мірѣ перевода съ еврейскаго или вавилоно-халдейскаго языка на европейскій, котораго по легкости слога и изящной отдѣлкѣ можно было бы принять за оригиналъ, какъ это можетъ случиться въ переводахъ съ одного европейскаго языка на другой. Въ переводѣ съ еврейскаго или халдейскаго языка съ перваго взгляда виденъ переводъ, и переводъ не съ европейской литературы.

Къ числу научныхъ сочиненій, трудно переводимыхъ, относится почти всѣ сочиненія извѣстнаго ученаго литератора, Исаака-Бера Левензона. Его сочине-

нія богаты мыслями, фактами и выводами. Въ нихъ вы видите литератора, не только знающаго разные языки, но изучившаго литературу разныхъ языковъ и разныхъ науки, изучившаго свѣтъ и людей. Слогъ его не вычурный, слова не подобраны; но оборотъ рѣчи, періоды и затѣйливыя фразы такъ трудно переводимы, что для приданія его рѣчи должнаго колорита, нужно или вовсе отмѣнить мысль оригинала, или дать ей другой оборотъ, а то и другое было бы непростительною погрѣшностію съ моей стороны.

Слѣдуя избранной мною цѣли, я рѣшился придерживаться въ моемъ переводѣ точныхъ мыслей и направленія оригинала, не обращая даже вниманія на то, что въ литературномъ отношеніи мой переводъ не будетъ изященъ; надѣюсь, что важность предмета въ состояніи искупить литературный недостатокъ.

Я взялся за настоящій переводъ не для литературной славы, но какъ за дѣло, не лишенное для науки живаго интереса и достойное занять мѣсто въ числѣ современныхъ вопросовъ; а ученые, которые цѣнятъ литературу по важности содержанія, а не по красотѣ слога, найдутъ въ моемъ переводѣ и моихъ примѣчаніяхъ много данныхъ, могущихъ служить къ разрѣшенію поднятаго вопроса.

ПРЕДИСЛОВІЕ АВТОРА.

Со времени сознанія евреями святости религіи, въ сердцахъ ихъ вкоренилось правило, избѣгать всякихъ религіозныхъ преній съ другими народами, отстранять себя отъ религіозныхъ диспутовъ и не стараться навязывать своей религіи другимъ. «Пусть всѣ народы слѣдуютъ своей религіи», сказалъ пророкъ; обращеніе Ноемни (נחמני) съ ея невѣстками, Орфою и Руфою (רופה רופה), такъ сильно уговоривавшей ихъ остаться при религіи ихъ отцовъ, служить намъ поученіемъ, что мы должны отклонять иновѣрцевъ отъ принятія нашей религіи. Евреямъ запрещено также хулить чужія религіи и ихъ обряды.

Древніе еврейскіе законоучители, существовавшіе еще до составленія талмуда, сказали, что уникающій достоинство какой бы то ни было религіи, въ глазахъ ея поклонника, нарушаетъ завѣтъ св. писанія,

въ которомъ сказано: «Боговъ не злословь». Въ такомъ смыслѣ этотъ стихъ переведенъ и семидесятью старѣйшинами царю Птоломею.

Бросьте взглядъ на исторіи, написанныя учеными христіанами и евреями и вы убѣдитесь, что если между евреями происходили диспуты съ иновѣрцами, то евреи никогда небыли зачинщиками, но они были къ тому принуждены, или вызваны необходимостью защищаться. Такого рода диспуты происходили между Іосифомъ Флавіемъ и Афіаномъ. Такіе диспуты происходили во время талмудистовъ (Би Ницрфу, би Авидонъ (* *בי ניצרפ, בי אבידון*)). Такого образа диспуты встрѣчались въ позднѣйшія времена въ Европѣ и извѣстные диспуты ученаго Мендельзона относятся къ такому же роду.

Появленіе этой брошюры противъ караймовъ вынуждено также подобнымъ обстоятельствомъ. Долгое время евреи пребывали съ караймами въ согласіи и мирѣ, не смотря на то, что наши убѣжденія далеко не сходятся между собою. Евреи не убѣгали караймовъ и начали сближаться съ ними съ дружбою и любовью. Но нѣсколько лѣтъ тому назадъ, нѣкоторые караймскія личности возмутили дружелюбіе, возстановившееся между евреями-талмудистами и караймами;

---

* Би Ницрфу и би Авидонъ — названія двухъ публичныхъ зданий, назначенныхъ для диспута евреевъ съ садукееми (Тал. Трак. Шабатъ лис. 116, стр. 1).

Примеч. перев.

пробудили ненависть, много вѣковъ дремавшую; вооружились неправдой; тайно и открыто начали пускать въ евреевъ ядовитыя стрѣлы клеветы; устно и печатно поносить и унижать насъ вмѣстѣ съ нашею религіею.

Такое нарушеніе дружбы было бы достойно порицанія и тогда, когда бы нарушители въ своихъ выводахъ опирались на правду; а тѣмъ болѣе, когда всѣ ихъ рассказы, доводы и доказательства основаны только на воздухѣ и могутъ восхищать только самихъ караймовъ, какъ дѣтей, восхищающихся вздвигнутыми картонными зданіями, подвергнутыми разрушенію отъ малѣйшаго дуновенія вѣтра.

Еслибы караймы не подняли знамени вражды, мы и не подумали бы выступать противъ нихъ и поднять занавѣсъ, за которымъ они скрывались; — отвѣтственность за нихъ не лежитъ на насъ; пусть бы они, какъ дѣти, восхищались своими бездѣлками; но они начали и поставили насъ въ святую обязанность защищать себя, иначе, непосвященные въ интересы нашей религіи, могутъ постановить приговоръ по словамъ зачинщиковъ, по тому общему правилу, признанному мудрѣйшимъ изъ людей, что до выслушанія возраженія жалующійся правъ.

Мы рѣшились передать наше оправданіе на судъ ученыхъ, имѣющихъ прямое воззрѣніе на предметъ,

XII

чуждыхъ лести и предубѣжденія; пусть они произвоятъ судъ правый. Да возсіяетъ правда, какъ небесное свѣтило и да будетъ она вѣчна, какъ вѣчны небо и планеты.

ТААРЪ ГАСОФЕРЪ.

I.

Караниъ, раби Мордохай (ר' מרדכי), въ книгѣ своей «Додъ Мордохай» (דוד מרדכי) гл. 5, лис. 3, стр. 2, изд. въ Вѣнѣ), приводитъ слѣдующія слова ученаго автора книги «Моеръ Еланиъ» (מר מרדכי, отд. Иирей бина בנה, гл. 3, лис. 32, стр. 2), «Епифаній въ своей книгѣ противъ невѣрующихъ (отд. 14) пишетъ : между евреями существуетъ секта, происхожденіе которой не относится къ Садукею (סדוקים) одномышленнику Байтуса (ביתוס), но которая образовалась особо и прозвала себя «цадыкииъ» (צדיקים), *въ знакъ своей праведности*» *).

На этихъ словахъ, раби Мордохай создалъ обширное зданіе, выводя, что секта каранимовъ происходитъ отъ секты тѣхъ цадикимъ, во что раввинисты, желая уронить достоинство каранимовъ прозвали ихъ ¹⁾ садукеями (סדוקים), именемъ секты, слѣдующей ученію Садукея (סדוקים) ²⁾.

Вникая въ сущность этихъ выводовъ, основанныхъ на собственной фантазіи каранимовъ, создавшихъ зданіе

* Цадикъ, значитъ праведный.

Примѣч. перевод.

на слишкомъ шаткой почвѣ, мы должны, для уясненія нашего опроверженія, познакомить читателей съ происхожденіемъ Епифанія и временемъ, къ которому онъ относится.

Епифаній (Epirhanies) происходитъ изъ евреевъ, принявъ христіанскую религію, избранъ епископомъ въ городъ Саламинъ, на островѣ Кипрѣ и скончался въ началѣ V вѣка по Р. Х. то есть, послѣ составленія Равинномъ (רבינו) и Равъ-Ашомъ (רבי אשום) вавилонскаго талмуда. Епифаній написалъ на греческомъ языкѣ книгу противъ невѣрующихъ христіанъ его времени, переведенную на латинскій языкъ и напечатанную въ двухъ частяхъ на обомъ діалектахъ въ Парижѣ, въ 1622 и 1682 годахъ. Цитата, приведенная въ книгѣ «Моеръ Энантъ» относительно караимской секты, находится во многихъ мѣстоисахъ, писанныхъ учеными христіанами и ясно говоритъ не за, а противъ караимовъ и въ честь раввинистовъ, слѣдующихъ ученію талмуда. Мы переведемъ эту цитату слово въ слово.

Вотъ точныя слова знаменитаго писателя христіанина въ его исторіи евреевъ, (Holl. Judische Geschich. т. 1. 8. 663). «При возвращеніи евреевъ изъ вавилонскаго плѣна они были раздѣлены на два класса: одинъ исполнять законъ Моисея буквально и удержатъ за собою названіе цадикимъ (צדיקים) или праведные; другой, кромѣ писаннаго закона Моисея признавалъ изустныя преданія и установленія старѣйшихъ. А какъ этотъ классъ общимъ мнѣніемъ поставленъ на высшей ступени благочестія и совершенства, то этому классу присвоено названіе хосмдинъ (חסידים) или истинно благочестивые *).

---

*) Хосмдъ, значитъ праведный въ высшей степени.

Прям. перек.

Отъ перваго класса происходятъ секты : самаритяне, садукен и каранты (караимы), а отъ втораго — фарисеи и иссиане. Этотъ союзъ въ послѣдствіи образовалъ изъ себя всѣ секты». (Bei der Zurückkunft der Juden aus der Babilonischen Gefangenschaft war ihre Gesellschaft in zwei Klassen eingetheilt : Die Ersten ließen es dabei bewenden daß sie Alles in Acht nahmen, was in dem Gesetze Moses geschrieben war, und erhielten den Namen Zadikim, oder die Gerechten. Die anderen nahmen außer dem Geschriebenen Gesetze noch die Traditionen und Anordnungen der Alten und hatten sich verbunden, auch diese zu beobachten. Und weil man glaubte daß diese Letztern noch einen höhern grad der Heiligkeit und Vollkommenheit besaßen, als die Erstem, so wurden sie Chasidim oder die Andächtigen genannt. Aus den Ersten entstanden die Secten der Samaritaner, (סמריטן) Saduzäer (סדוקים) und Karaiten (קראים) und von den Letzen kommen die Fariseer (פרישים) und Essäer (עסאים) her. Diese Societät hat demnach zu allen Secten den Ersten Grund gelegt).

Сличая цитату, приведенную авторомъ книги «Додъ Мордохай» изъ книги «Моеръ Эвнатъ», съ подлинникомъ, нельзя не удивиться ерзости и безстыдству, съ какими онъ извнилъ подлинныя слова, приведенной книги.

«Моеръ Эвнатъ» говорить : «двѣ секты, называемыя нашими учеными »садукен« и »байтусы« (סדוקים ובריתין). какъ извѣстно, происходятъ отъ учениковъ Антивова (סנאי). А изъ книги Епифания противъ иудействующихъ, (отд. 14), видно, что они не происходятъ отъ известнаго Садукен, но, что существовала вредная секта, которая притворалась гонимеюся за добродѣтелью.

Тѣ ли это слова, которыя раби Мордохай приводятъ изъ «Моеръ Энаимъ», значащіяся въ началѣ этой главы? Сличите!

II.

Въ хроникахъ и летописяхъ встрѣчаются разныя мнѣнія относительно сектъ, существовавшихъ между евреями. Для отстраненія этихъ разногласій, мы постараемся систематически изложить ходъ событій, въ той надеждѣ, что по этому ходу не трудно будетъ добраться до истины.

Изъ приведенныхъ выше древнихъ исторій мы видѣли, что первоначально въ израильскомъ народѣ были слѣдующія секты: садукиты (סִדְדֻקִּי), отъ которой впоследствии образовались самаритане (שַׁמְרֹנִים), садукон (סִדְדֻקִּי), и каранты (קָרָנִים), и хосыдинъ (חֹסֵדִים), — начало фарисеевъ (פְּרִישִׁים) и иссианъ (יְסִיאִים).

Внимательно разсматривая событія, относящіяся до фарисеевъ, садукеевъ и иссианъ, мы находимъ, что когда сыновья первосвященника Егониа (Исуса) сблизились съ Санбалтомъ, а другіе еврейскіе аристократы съ Тувиемъ (טוּבִיָּה) и, съ соизволенія Александра Великаго, воздвигли храмъ на горѣ Гарнаимъ, гдѣ Менаша, сынъ Ещодока, (רִשְׁוֹן בֶּן יִשְׁדּוּכָא) служилъ первосвященникомъ, многіе израильяне послѣдовали за ними и присоединились къ сектѣ самаритянъ; но большинство націи осталось вѣрною истинному ученію, ученію Симона Цадика, (праведнаго, סִימֹן הַצַּדִּיק), преемника священнослужителя Эзра и пророковъ. Эта часть израильянъ, оставшаяся

при своей религии, называлась «цадыкимъ», по имени ея учителя Симона Цадыка, котораго преемникомъ и ревностнымъ послѣдователемъ былъ Антигносъ Ингъ Сохо (אֲנִיגְנוֹס בֶּן יִנְיָ סוֹחֵי). Но изъ числа учениковъ Антигноса нѣкоторые остались при его ученіи, а нѣкоторые избрали себѣ другой путь и образовали новыя секты. Эти ученики были: Садукей и Байтусъ, которые отвергнули изустныя преданія, а потому и оснаривали воскресеніе мертвыхъ и безсмертіе души, какъ догматъ, относящійся къ изустному ученію, а не выраженный въ св. писаніи. Именемъ этихъ учениковъ называли послѣдователей ихъ ученія садукееми и байтусами. Было ли существенное различіе между ученіемъ этихъ двухъ сектъ или нѣтъ — неизвѣстно; достоверно можно сказать то, что байтусы смыслись съ садукееми и назвали себя «цадыкимъ», выражая этимъ, что ихъ ученіе взяло начало отъ Симона Цадыка; но нація, зновшая источникъ ученія новой секты, называла ее именемъ ея учителя «цодуками» (садукееми). Первоначальное названіе цадыкимъ дало караимамъ поводъ увѣрять, что ихъ религія первенствующая, а ихъ ученія происходятъ отъ Эзра, пророковъ и Симона Цадыка, но раввинисты называли ихъ цодуками (садукееми) только для позора.

Кромѣ Садукея и Байтуса у Антигноса были еще два ученика изъ высшихъ, ученѣйшихъ и благочестивѣйшихъ; это — Иссій бенъ Іоезеръ (יִסְיָ בֶן יוֹזֶר) и Иссій бенъ Іохононъ (יִסְיָ בֶן יוֹחָנָן). Первый, названный также Хосыдомъ (благочестивѣйшимъ), извѣстенъ въ талмудѣ подъ именемъ Хосыдъ Шебекгупе (חֹסֵיד שֶׁבַע־קֻפֵּי) благочестивѣйшій между священнослужителями), и по кончинѣ своего учителя былъ провозглашенъ на мѣсто его главою

націи; а Иссій божъ Іоханонъ былъ его наѣстникомъ и назывался Авъ Бесдынь (אב פדעם — глава трибунала). Оба они были ревностными послѣдователями ученія своего учителя Антигноса.

Какъ до отпаденія секты садукеевъ вся нація называлась «цадыкимъ», отъ Симона Цадыка, то для отличія отъ нея садукеевъ, которые также называли себя «цадыкимъ», послѣдователи ученія главы націи Иссія Хосыда назвали себя его именемъ «хасидимъ», въ знакъ того, что они слѣдуютъ ученію Иссія Хосыда, а не Цодука (садукеев).

Перечень вѣсѣхъ этихъ выводовъ слѣдующій. Послѣ кончины Симона Цадыка (праведнаго), большинство націи осталось вѣрнымъ древнему ученію Мойсея и пророковъ, ученію Эзра и Симона Цадыка; а чтобы не смѣшивать поклонниковъ этого ученія съ сектою самаритянъ, отпавшею отъ націи и поклонявшеюся на горѣ Гаризимъ, нація назвала себя «цадыкимъ», не потому однакожъ, что всѣ безъ исключенія члены ея были цадыкимъ (праведными), а только въ знакъ поклоненія ученію Симона Цадыка. Въ послѣдствіи, когда появились секты Садукеев и Байтуса, оспаривавшія изустныя преданія, но называвшія себя также какъ и нація «цадыкимъ», нація переименовала себя именемъ «хосидимъ», а новую секту назвала «цодукимъ» (צדוקים садукеев), выражая этимъ, что она слѣдуетъ ученію не Цадыка (Симона), а Цодука (Садукеев *).

*) Призмъ произвольныхъ измѣненій наименованій имъ встрѣчаемъ и въ наше время. Приверженцы раби Бера Межирицкаго называли себя хосыдами; а когда хосиды умножились и между ними появились равные раби, то хосиды, забывши, что раби Илія Вилеискій (הגאון ר' אליהו מוילנא) также названъ хосыдомъ — назвали своихъ раби цадыками.

Примѣч. астора.

Въ средѣ «хосыдимъ» проявились нѣкоторыя личности, особенно ученые, которые отреклись отъ мірскихъ суетъ и посвятили себя наукамъ и служенію Богу. Сначала ихъ быдо незначительное число — подобные избранники не образуются большими массами — но въ послѣдствіи число ихъ возрасло до пяти тысячъ человекъ. Они ни въ религіозномъ, ни въ общественномъ отношеніи не отдѣлились отъ массы «хосыдимъ», но образовали собою братство (орденъ) и предались духовнымъ, возвышеннымъ занятіямъ.

Члены этого маленькаго братства названы иссіанами именемъ Иссія бенъ Іоезера и Иссія бенъ Іохонона, ученію которыхъ они слѣдовали съ особенною ревностію. Но какъ эти иссіане называли себя также и «хосыдимъ», именемъ всей націи, кромѣ садукеевъ, то это національное названіе замѣнено для нея названіемъ «порушимъ» (פְּרוּשִׁים фарисей) что соответствуетъ слову «хосыдимъ», или «пейрушимъ» (פְּיֻרֻשִׁים) — вѣрующіе въ комментаріи на св. писаніе. Иссіане время отъ времени ослабѣвали и наконецъ сѣшались съ фарисеями.

Секта садукеевъ замѣтно слабѣла; члены ея ежедневно присоединялись къ массѣ фарисеевъ, и безъ того очень значительной, которая, по свидѣтельству Флвія, состояла изъ знатнѣйшихъ лицъ. Масса эта постоянно росла и достигла числительностію до милліоновъ. Потомъ секта садукеевъ по обрядамъ и названіямъ распалась на нѣсколько маленькихъ кастъ; но фарисей, не могшіе или не признавшіе нужнымъ находить между ними различіе, называли всѣхъ садукееми, потому что всѣ онѣ образовались отъ этой секты.

Въ сочиненіяхъ караимовъ •Игересь-Кирье-Немоно

(אגרה קריה נאמנה)», «Ециколь Гакоферъ (משכול הקופר)», соч. раби Давида бенъ Медуона) и въ «Додъ Мордохай (דד מרדכי)» упоминается, что между евреями было четырнадцать сектъ, изъ числа которыхъ одна называлась *вреие* (קרעיה). Быть можетъ эта самая секта — теперешніе караймы, которые умѣли не совсѣмъ лестное названіе обратить въ свою пользу.

Въ первыя времена втроятно ихъ назвали «кроимъ» (קרעים оторвавшіеся), потому что они отдѣлились отъ садукеевъ; но какъ слово кроимъ съ перемѣною одной буквы (קראים) означаетъ «слѣдующіе св. писанію», то караймы заимѣли первое названіе послѣднимъ, имѣя въ виду примѣръ, что талмудомъ дано названіе «кроимъ» (קראים) тремъ извѣстнымъ ученымъ: Раву, Шмуелю и раби Іохонуу (רב ושמואל ור' יוחנן), потому что они глубоко проникли въ смыслъ св. писанія³). Это предположеніе тѣмъ втроятнѣе, что имя караймовъ стало проявляться въ нѣкоторыхъ сочиненіяхъ только со времени Анона и сына его Саула (און וכו' שאול), а чтобы до того когда либо существовала въ мірѣ особая секта караймовъ, этого они не могутъ доказать никакими историческими фактами. Самое основаніе ихъ религіи, ея догматы и разъясненія ихъ ученія также остаются въ мракѣ неизвѣстности, тогда какъ сочиненіе «Мышне» и множество другихъ сочиненій глубочайшей древности и извѣстнѣйшихъ авторитетовъ свидѣтельствуютъ о древности еврейской религіи.

Караймы однакожь отрицаютъ эти свидѣтельства, противопоставляя имъ свои убѣжденія.

Но если отрицать факты, удостовѣряемые авторите-

тами, смѣшно, то противопоставлять имъ рассказы, основанные на голословіи — безразсудно.

Еврейская литература, относящаяся ко времени существованія второго іерусалимскаго храма, въ томъ числѣ и сочиненіе «Мышне», удостовѣряютъ, что религиозныя изустныя преданія перешли изъ одной школы въ другую, начиная отъ Мойсея до Антигноса, а отъ него до позднѣйшаго потомства. Но, не смотря на то, что отъ составленія «Мышне» до Антигноса прошло всего около ста лѣтъ, и преданія были еще свѣжи, караймы упорствуютъ: «изустныя преданія не переданы составителямъ «Мышне», говорятъ они. Что же они противопоставляютъ сочиненіямъ, освященнымъ тысячелѣтнею древностію? По ихъ мнѣнію мы должны вѣрить на слово позднѣйшимъ ихъ писателямъ, заимствовавшимъ (изустно, а не печатно) изъ новыхъ источниковъ обо всемъ, относящемся до ихъ ученія и исторіи ихъ секты, и событіяхъ, совершившихся болѣе чѣмъ за 2000 лѣтъ. Благоразумно ли это?

Ученый французскій писатель Деффингъ говоритъ (Ист. Евр., Парижъ 1833). «Около XIII вѣка христіанскаго счисленія и долгое время послѣ того въ Испаніи было много садукеевъ. Караймы, отрасль ихъ, еще прежде того были отдѣлены отъ нихъ. — Эти садукеевы, не смотря на то, что они отрицали воскресеніе мертвыхъ и безсмертіе души, были въ Испаніи, въ особенности въ городѣ Бургосъ, очень уважаемы. Въ этомъ городѣ садукеевы первенствовали надъ раввинистами, жестоко стѣсняли ихъ и принуждали принимать свою религію, и раввинисты были вынуждены слѣдовать примѣру своихъ гонителей: не зажигать въ субботу огня.

Въ послѣдствіи раввинисты противъ этого возстали, что садукеевъ очень огорчило. Когда дѣло дошло до кастильскаго короля Альфонса, то, по предствательству гранадскаго еврея, ученаго доктора короля, раввинисты восторжествовали, и повелѣніемъ короля приказано садукеевъ или оставить его царство, или принять религію раввинистовъ. Съ тѣхъ поръ секта садукеевъ въ исторіи Испаніи не упоминается. Въ XVII вѣкѣ садукеевъ появились въ Голландіи, въ городѣ Амстердамѣ, гдѣ одного изъ нихъ раввинисты наказали въ синагогѣ плѣтми.

III.

Извѣстный теперь караймъ раби Абрамъ Фирковичъ, въ своемъ сочиненіи «Хосомъ Тохнисъ» (חוסם תוכניס, напечатанномъ вмѣстѣ съ книгою «Гамивхоръ» גמיוחורъ въ 1834 году), говоритъ отъ имени ученаго литератора Чацкаго, что Исусъ былъ благочестивъ и праведенъ (хосыдъ и цадыкъ רחמי תופ), направлялъ евреевъ на путь истины и принадлежалъ къ сектѣ караймовъ (противниковъ фарисеевъ), за что отъ фарисеевъ и пострадалъ. Но г. Фирковичъ ни только не выписалъ словъ Чацкаго, но и не сказалъ на какую книгу Чацкаго онъ ссылается.

Далѣе г. Фирковичъ говоритъ (въ прибавленіи къ книгѣ Гамивхоръ, листъ 45): «Наши братья христіане не проливали караймской крови и не изгоняли ихъ изъ своего отечества, а покровительствовали имъ по тому уваженію, что они не причастны въ пролитіи фарисейской крови Того, кто отвращалъ ихъ отъ худыхъ дѣяній и не признавалъ изуствыхъ ихъ преданій». Въ этомъ г. Фирковичъ ссылается на новыи завѣтъ.

Во всемъ этомъ нѣтъ ни слова истины, ни слова правды, все основано на вымыслѣ.

Ссылка г. Фирковича на Чацкаго ни только не добросовѣстна, но Чацкій говоритъ совершенно противное. Въ книгѣ *Pominki Historyi Literatury Polskiej przez Michala Wieszniewskiego, w Krakowie 1835, tom. 2. Rozprawa Tadeusza Czackiego str. 134.* Чацкій отъ имени христіанина Триглеанда говоритъ, что, по словамъ извѣстнаго ученаго еврея Орбіо, Иисусъ принадлежалъ къ сектѣ каранимовъ, но самъ Чацкій отвергаетъ это и говоритъ, что слова Орбіо проистекли въ отищеніе испанцамъ за причиненныя ему мученія *). (Ср. слова Чацкаго).

Сама истина не оставляетъ никакого сомнѣнія, что Иисусъ и его ученики принадлежали къ фарисеямъ. Вотъ факты: онъ былъ постояннымъ ученикомъ раби Егосуа бепъ Паракіо (רבי יגוסוּא בֶּן פַּרְחִיּוֹ), главы ученыхъ литераторовъ фарисеевъ, и самъ исполнялъ всѣ изустныя обряды (Jerusalem v. M. Mendelssohn). Онъ ходилъ праздновать Хануке (חג המצות) праздникъ Макавеевъ), который относится къ устнымъ обрядамъ, а г-нъ Фирковичъ находитъ его вымышленнымъ, (Хосомъ Тохнисъ лист. 58, стр. 2). По свидѣтельству ученыхъ христіанъ, онъ не осваривалъ отвергаемаго каранимами обряда ношенія тефилинъ (תפילין) — символовъ, употребляемыхъ евреями во время утреннихъ молитвъ. (Mathieu 23 Hebr. Alterth. H. E. Wagner's. 421). Талмудъ предписываетъ, для спасенія чловѣка, переступать всѣ предѣтствія, даже самыя заповѣди (исключая поклоненія идоламъ, убійства

*) Орбіо былъ извѣстный философъ, много писалъ на латинскомъ и испанскомъ языкахъ, много лѣтъ былъ въ Испаніи терзаемъ инквизиціею и геройски перенесъ испытанія: Црим. акт.

и прелюбодѣнія); каранны оспариваютъ этотъ талмудическій законъ, а Иисусъ былъ истинн талмуда (Math. 12, Marc. 2). Ясно, что онъ слѣдовалъ ученію талмуда.

Въ новомъ заветѣ мы находимъ (Math. 23), что Иисусъ строга приказывалъ своимъ ученикамъ и всему израильскому собранію исполнять постановленія ученыхъ законодателей и фарисеевъ, потому что они занимаютъ мѣсто Мойсея. Апостоль Павелъ, главнѣйшій изъ учениковъ Спасителя, ясно сказалъ: «я былъ фарисей, какъ и всѣ благочестивые ученики нашей религіи». (Acta Apost. 26). Новый заветъ говоритъ также, что онъ былъ ученикомъ раби Гаміеля (גמליאל), главы ученыхъ фарисеевъ. Можетъ ли быть болѣе доказательствъ? Не очевидно ли, что Иисусъ и Его ученики почитали ученіе фарисеевъ? Изъ какого же источника г. Фирковичъ почерпнулъ свѣдѣнія, противныя этимъ фактамъ, и кто ему далъ право, вопреки истинѣ, ссылаться на новый заветъ?

Разсматривая отношенія садукеевъ къ Иисусу, мы находимъ въ новомъ заветѣ, что они иронически улыбались ему и съ ироніей спрашивали о женщинѣ и семи ея мужьяхъ, такъ какъ садукеем оспаривали будущую жизнь. Первосвященникъ, произнесшій приговоръ надъ Иисусомъ, принадлежалъ къ сектѣ садукеевъ. По этому предмету въ евангеліи написано слѣдующее: «И всталъ первосвященникъ и воѣ, изъ секты садукеевъ съ нимъ присутствовавшіе, исполнились гнѣвомъ и наложили руку на Посланника Божіа», и проч. (Acta Apost. 5).

Ученый французскій аббатъ Ноннотъ (Nonnote) въ своей книгѣ противъ Вольтера: (часть 2, стр. 305, въ нѣ-

x въ Новомъ заветѣ

мец. пер. изд. въ С.-Пeters. 1781 г.) говоритъ : «Однихъ изъ садукеевъ возбудилъ въ Иерусалимъ народъ къ убіенію напавши ов. Якова». Вольтеръ говоритъ также : «Св. Яковъ убитъ ваннами по приказанію одного садукея». Быть можетъ Иуда предатель также принадлежалъ къ сектѣ каранимовъ, а потому онъ въ новомъ заветѣ и названъ карунтъмъ (Под. Еван. на греч. яз.).

Загляните въ книгу, сочиненную каранимомъ, «Хизукъ Эмуна» (חִזּוּק אֱמוּנָה), и вы увидите, какъ строго она критикуетъ новый заветъ и возстаетъ противъ самаго принципа христіанской религіи. Въ книгѣ «Эшколь Гакоферъ» (אֶשְׁכּוֹל הַקּוֹפֵר), такъ много уважаемой караними и служащей для нихъ руководствомъ, вы также найдете много выводовъ, опровергающихъ христіанскую религію. Эти выводы занимаютъ тамъ двѣ большія главы : 99 и 100, которыя въ новомъ изданіи г. Фирковичемъ выпущены; но стоитъ обратить вниманіе на начало 101 главы и предисловіе къ этой книгѣ, написанное каранимомъ раби Кдоловомъ (רבי קדלוב), чтобы убѣдиться въ означенной нами истинѣ.

IV.

Мы видѣли, что каранискіе писатели имѣютъ методу присвоивать своей сектѣ отличенныхъ известностию древнихъ знаменитостей безъ всякихъ на то доводовъ и безъ всякихъ данныхъ. Этой же методѣ слѣдуетъ и г. Фирковичъ. Въ предисловіи къ своему комментарию на книгу Гамвухоръ (חֲמֻשׁ פְּל. 2, стр. 1) г. Фирковичъ пишетъ, что Филонъ іудейскій, (Евдидъ Гостелсандроній † современникъ Гилола и Шамайа — חֲמֻשׁ פְּל. 2, стр. 1), былъ изъ секты каранимовъ⁴⁾.

На чемъ г. Фирковичъ основалъ свое предположеніе, онъ, какъ и всѣ каринскіе писатели, не говоритъ. Но если, какъ видно, поведемъ къ этому заключенію послужила тождественность мнѣнія позднѣйшаго писателя каринна, автора книги Гамивхоръ, съ мнѣніемъ Филона о томъ, что первосвященникъ могъ вступить въ бракъ не иначе, какъ съ дочерью священнослужителя, то было бы верховъ нелѣпости выводить изъ этого заключеніе, что Филонъ принадлежалъ къ сектѣ каринновъ.

Но не одна нелѣпость составляетъ особенность статьи г. Фирковича; она обнаруживаетъ еще слабѣйшую сторону ея автора.

Присвоивъ Филона своей сектѣ, г. Фирковичъ взялъ въ помощь книгу «Моеръ Эваннъ», которая говоритъ, что, какъ полагать должно *изъ этого отношенія* (о вступленіи въ бракъ первосвященниковъ), Филонъ былъ одного мнѣнія съ *лечестимымъ* *); а въ той же самой главѣ авторъ доказываетъ неоспоримыми доводами, что Филонъ принадлежалъ не къ сектѣ каринновъ, а къ массѣ фарисеевъ. Объ этомъ г. Фирковичъ призналъ нужнымъ умолчать.

Смотря съ прямой точки зрѣнія, надо быть величайшимъ инъорантомъ, чтобы изъ самыхъ сочиненій Филона, писанныхъ совершеннымъ фарисейскимъ стилемъ, не видѣть въ немъ резнотнаго фарисей. Наконецъ въ своей книгѣ «Мекас Мойше» (מדע משה) онъ ясно говоритъ, что большая часть предметовъ, наполняющихъ эту книгу, позаимствована имъ изъ изустныхъ ученій старѣйшинъ.

*) Говорившій, но очень лестная для каринновъ.

Прим. перс.

Г. Фирковичъ также ошибочно полагаетъ, что сочиненія Филона писаны на еврейскомъ языкѣ. Писатели сомнѣваются, зналъ ли даже Филонъ этотъ языкъ!

V.

Г. Фирковичъ печатно высказываетъ твердую увѣренность, что со временемъ всѣ народы сознаютъ справедливость ученія караимовъ.

Удивительная самонадѣянность! Можно сказать положительно, что если подвергнуть ученіе караимовъ разумному разбору, то оно не выдержитъ никакой критики. Для примѣра возьмемъ на выдержку нѣсколько законовъ изъ ихъ ученія.

1) Библейское правило : «глазъ за глазъ» (עין תחת עין) исполняется буквально, а не денежнымъ выкупомъ, какъ определено талмудомъ «Хосомъ Тохисъ» (лист. 54, стр. 2).

2) Въ изгнаніи запрещается употреблять въ пищу мясо (לא יאכלו בשר בנולה) (Гамивхоръ, отд. Рейей ссылка на его учителей и на Эшкаль Гакоферъ). А талмудисты не признаютъ этого (Талмудъ Трак. Хуланъ лист. 17, стр. 2, «Маймонидъ» Трак. Шхите, отд. 4, «Кесефъ Мышне»).

3) За соитіе въ субботу виновный подвергается убіенію камнями (המשמש מחוץ בשבת חייב סקילה), потому что соитіе уподобляется посѣву на почвѣ и относится къ труду («Пинасъ Икрасъ» Трак. Шабатъ отд. «Дерехъ Гамовесъ» «הוא ירצה ענף שבת מר דרך השם»).

4) Убитыхъ скотинъ, звѣрей и птицъ ожидаетъ будущая жизнь (לכל בהמות, חיות ועופות הנשחטות יש שכר לעוה"ב);

животныя, убитыя тѣмъ, кто не вѣритъ въ будущую жизнь животныхъ, считаются падалью и запрещается употреблять ихъ мясо въ пищу. (Гилкость Шхите, караима Израиля Гамайровый гл. 1 и 9 הלכות שחיטה להקראי ר' ישראל המרדכי פרק א' ו').

Подобныхъ законопостановленій много. Сообразны ли они съ духомъ времени? Могутъ ли они быть признаны всѣми народами?

VI.

Склонность караимовъ къ вымысламъ проявляется не только въ присвоеніи своей сектѣ всѣхъ знаменитостей, но даже въ простыхъ разсказахъ.

Вышеупомянутый караимъ раби Мердохай въ своей книгѣ «Додъ Мердохай» *) (лис. 10, стр. 2) приводитъ изъ книги «Мате Елокимъ» (מטה אלקים), автора караима, раби Моше бенъ Эліюгу Бануци (ר' משה בן אליהו בנאי), разсказъ этого автора, что проѣздомъ чрезъ Александрію одинъ раввинистъ указалъ ему бывшую еврейскую синагогу, которая теперь превращена въ магометанскую мечеть, гдѣ существовалъ жертвенникъ, воздвигнутый *Симономъ бенъ Штохомъ*.

Сколько вымысловъ и недѣлностей въ этомъ разсказѣ!

Извѣстно, что храмъ и жертвенникъ, существовавшіе въ Александріи, воздвигнуты Хоніобомъ V, (חנניה הנביא).

---

*) Книга эта, какъ извѣстно, сочинена для сказаннаго выше профессора Триганда, который изложилъ изъ нея особую книгу о караимствѣ, съ большимъ слухомъ слованъ караима раби Мердохай. По Триганду сочинено множество авторовъ множество книгъ по этому предмету. Но отсутствіе правды въ книгѣ «Додъ Мердохай» очевидно. *Прим. авт.*

внукомъ Симона первосвященника (שמואל בן שמואל), сына Хоніова II, сына Симона праведнаго (בני של חנוני השני, בני של רשע רשע). Это ясно говорятъ автописи древнихъ народовъ христіанъ и евреевъ. Но авторъ книги «Мате Елокииъ» замѣнилъ Хоніова бенъ Хоніова бенъ Симона Симономъ бенъ Шотохомъ (חנוני בן חנוני בן שמשך דמשך בן פוש), который такъ часто упоминается караями *).

Караями во всея постоянно противорѣчатъ себѣ. Такъ они презираютъ Симона бенъ Шотоха за воздвиженіе (инимое) имъ жертвенника внѣ храма Божія, что по ихъ мнѣнію запрещено, съ чѣмъ согласенъ и авторъ книги «Орохъ Цадикимъ» (ספר צדקיס лис. 17, стр. 2). А въ другихъ караянскихъ книгахъ встрѣчаются совершенныя противорѣчія. Тамъ сказано, что во время существованія іерусалимскаго храма, было позволено воздвигнуть жертвенники подлѣ синагогъ. Такъ объясняетъ и г. Фирковичъ въ своемъ комментарий на книгу «Гамцвхоръ» (лис. 16, стр. 2 и въ другихъ мѣстахъ).

Впрочемъ смѣшеніе караянскими авторами, по недостатку познаній, лицъ разныхъ временъ не удивительно. Г. Фирковичъ въ книгѣ «Села Гамахлокесъ» относитъ одно талмудическое сказаніе къ Гилелу Ганоци, современнику Шама (הלל הגשמי חבירו של שמש), а въ самомъ дѣлѣ сказаніе это талмудомъ же отнесено къ раби Гилелу, жившему гораздо позже Гилела Ганоци.

Обратимся къ разсказу автора-караяна объ александрійскомъ жертвенникѣ. По свидѣтельству всѣхъ древ-

---

** Г. Фирковичъ въ предисловіи къ книгѣ Села Гамахлокесъ (סל סלה המלכות) говоритъ, что Симоны бенъ Хоніовъ и Симоны бенъ Шотохъ содѣйствовали другъ другу, въ то время какъ между существованіемъ одного и другаго былъ большой промежутокъ времени. *Прим. авт.*

нихъ лѣтописцевъ, жертвенникъ этотъ воздвигнуть Хониономъ не въ самой Александріи, а въ его округѣ, въ городѣ Леонтополисѣ (Leontopolis), отъ котораго не осталось никакого слѣда уже много вѣковъ тому назадъ; даже неизвѣстно то мѣсто, гдѣ онъ существовалъ; а рассказъ автора-караима, утверждающаго, что онъ видѣлъ мѣсто жертвенника въ самой Александріи, относится къ времени около 1572 года, т. е. 270 лѣтъ тому назадъ.

Порядокъ перехода изузнаго ученія ⁵⁾ караимами также перепутанъ и написанъ безъ всякой послѣдовательности и безъ всякаго основанія, какъ и всѣ ихъ сочиненія. Иначе и не можетъ быть: караимы сами созижутся въ неизбѣжнѣйшихъ исторій, лѣтописей или хроникъ, но все, относящееся къ этимъ предметамъ, они заимствуютъ у талмудистовъ; слѣдовательно рассказы собственно караимскіе, не заслуживаютъ никакого довѣрія. Вотъ примѣръ: «Додъ Мордохай» (лис. 11, стр. 2) говоритъ, что Равъ Ханинонъ (ר'חניון) передалъ изузнныя ученія своему сыну Равъ Бастаню (ר'בסטן). А всѣ лѣтописцы единогласно рассказываютъ, что равъ Ханинонъ, умерщвленный персидскимъ шахомъ, оставилъ свою жену беременною, которая потомъ разрѣшилась сыномъ, нарѣченнымъ Бастаню. Какимъ же образомъ отецъ, умерщвленный до рожденія сына, передалъ ему ученіе?

Караимъ, авторъ книги «Орхось Цадыкимъ» (1756, лис. 18, стр. 2), излагаетъ цѣлый рядъ вымышленныхъ рассказовъ — почерпнутыхъ имъ, вѣроятно, отъ старыхъ, праздныхъ караимокъ — между которыми занимаетъ мѣсто и то, что, во время существованія втораго іерусалимскаго храма, большая часть первосвященниковъ,

духовный трибуналъ (сангедринъ — סנהדרין) и законоучители принадлежали къ сектѣ карайской, въ то время называвшейся «цадикимъ», въ рукахъ которой было управленіе и верховная власть. А когда карайны увидѣли свое плѣненіе неизбѣжимымъ, то всѣ они, какъ ревностные исполнители религіи, рѣшились лучше во имя Господа умереть, чѣмъ на землѣ нечестивыхъ, въ изгнаніи нарушать святость религиозныхъ обрядовъ. Фарисеи же, составлявшіе низшій классъ народа, не принимали участія въ общественныхъ интересахъ, не заботились о предстоявшемъ разореніи храма и, предпочитая жизнь святости своей религіи, передались Титу. Во время перваго храма всѣ сановники и знаменитости также принадлежали къ карайской сектѣ. Эта самая ихъ знатность была причиною смерти всѣхъ ихъ (лѣс. 17, стр. 2).

Надо быть величайшимъ невѣждой, чтобы высказать подобныя нелѣпыя сказки. Нужно имѣть огромный запасъ силъ, чтобы рѣшиться печатно предать суду ученыхъ всего міра подобныя выдумки. Всѣ древнія сочиненія, всѣ лѣтописи, исторіи и хроники извѣстнѣйшихъ древнихъ писателей, единогласно удостоверяютъ, что, напротивъ, фарисеи составляли большинство, что всѣ сановники, аристократы, ученѣйшіе и предводители на войнѣ были фарисеи. Начальникъ еврейской арміи, по свидѣтельству самаго Тита, оказывавшій въ войнѣ съ римлянами чудеса храбрости, неустрашимости и героизма, отличавшійся глубокимъ умомъ и высокою ученостію — Иосифъ Флавій, былъ фарисей и гордился своимъ происхожденіемъ (Иос. Флав.). И послѣ этого авторъ «Орхосъ Цадикимъ», влекомый темными мыслями, рассказываетъ сонъ, что фарисеи сидѣли, сложа руки!

Чацкій съ своей стороны находитъ очень несообразнымъ хвостомъ крайность, что въ древнія времена ихъ было неисчислимое множество и что у нихъ было родословіе, доходящее до Адама, писанное на рыбьей кожѣ!!!??? Подобные рассказы проявляются и въ «Додъ Мордохай».

Числительность каранмовъ на всемъ земномъ шарѣ, говоритъ Чацкій, теперь очень не велика (Rozgrawa o Zydach).

VII.

Есть дѣти, которыя послѣ многихъ блюдъ просятъ завтракъ, полагая, что существуетъ блюдо подъ названіемъ «завтракъ.» Этихъ дѣтей уподобляютъ каранмы въ отхопеліи талмуда.

Они упорно стоятъ противъ талмуда, увѣряютъ всѣхъ, что у нихъ нѣтъ его, нѣтъ изустныхъ преданій, что они слѣдуютъ буквальному смыслу св. писанія; но проникните въ тайну ихъ ученія и вы убѣдитесь, что у нихъ существуютъ всѣ талмудическія постановленія, иногда слово въ слово, иногда съ большими еще противъ талмудистовъ ограниченіями и огражденіями. Разница только въ томъ, что законопостановленія каранмовъ разсыяны по книгамъ разныхъ наименованій: «Себелъ Гайруше» (סביל גירוש), «Сыррей Гамыцесъ» (סירי גמיעס) и проч. и проч., а всѣ постановленія раввинистовъ заключаются въ одномъ талмудѣ.

Еще удивительнѣе то, что каранмы, отрицающіе талмудъ, сами въ своихъ книгахъ признаютъ его.

Каранмъ, авторъ книги «Тираесъ Кеесъ» (תיראס קעס) коммент. на Ганив.) говоритъ: «Все, что нашими (каранм-

скими) учеными сокращено, разъяснено въ «Мышне»; тѣ и другія — слова Божіи. Г. Фирковичъ (комент. на Гамивхоръ, лис. 16, стр. 1) говоритъ : «Во всѣхъ случаяхъ, гдѣ мнѣнія караимовъ тождественны съ мнѣніемъ талмудистовъ, тамъ караимскіе ученые въ своихъ сочиненіяхъ не распространяются, потому что талмудисты предупредили разъясненіемъ (въ талмудѣ)». На книгу «Сыфры» г. Фирковичъ опирается какъ на предметъ непоколебимый, а эта книга относится къ «Мышне» и талмуду.

Книга Маймонида «Ядъ Гахзоко» (יד הקצקו) въ религиозныхъ дѣлахъ служитъ руководствомъ для караимовъ, а эта книга есть сводъ религиозныхъ постановленій, собранныхъ изъ «Мышне», вавилонскаго и іерусалимскаго талмудовъ, «Сыфро», «Сыфры» и проч.

Тринадцать правилъ, по которымъ ученіе (Торе) разъясняется, (ל"ג מצות שהקורה נדרשה בה) караимскими учеными также приняты («Игересъ Гатшувъ» אגרת הגתשוב). Самъ г. Фирковичъ говоритъ : «На трехъ предметахъ основано наше (караимское) ученіе : на св. писаніи, примѣненіи тринадцати правилъ (ל"ג מצות) и изустномъ преданіи. Авторъ «Додъ Мордохая» (лист. 9, стр. 2) пишетъ, что ихъ (караимскіе) ученые позаимствовали много законоположеній изъ «Мышне». А караимы увѣряютъ, что у нихъ нѣтъ талмуда! ⁶⁾». Вѣроятпо они, какъ дѣти, полагаютъ, что завтракъ — особое блюдо.

ПРИМѢЧАНІЯ ПЕРЕВОДЧИКА.

1) Если всмотрѣться въ ежедневный опытъ и въ факты, давно совершившіеся и теперь совершающіеся, то нельзя не видѣть въ словахъ самаго автора книги «Додъ Мордохай» сознанія, что раввинисты превзошли караймовъ древностью и числительностію и что послѣдніе образовали собою особую секту и отпали отъ массы первыхъ.

Наименованіе, какъ извѣстно, дается къмъ либо существующимъ существу появившемуся. Извѣстно также, что меньшинство не можетъ дать наименованія большинству, которое сохранилось бы на долгое время. Менониты, якобиты, лютеране и другія секты, образовавшіяся долгое время послѣ распространенія христіанства, не могли бы дать православнымъ производнаго названія и увѣковѣчить его, между тѣмъ какъ наименованіе, данное имъ православными, сохраняется. А какъ книга «Додъ Мордохай» сознаетъ, что не караймы раввинистамъ, а раввинисты дали названіе первымъ, то нѣтъ сомнѣнія, что раввинисты существовали прежде и составляли большинство націи, и что караймы отпали отъ нея внослѣдствіи. Этими совершенно разрушаются тѣ опоры, на которыхъ караймы основываютъ свои доводы о своемъ первенствѣ и превосходствѣ надъ раввинистами.

Впрочемъ время проявленія караймовъ и ихъ происхожденіе закрыто такимъ мракомъ, что, сколько караймы не стараются выбиться, они въ своихъ выводахъ идутъ ошупью. Самъ караймъ, авторъ книги «Додъ Мордохай», относитъ образованіе своей секты ко времени Анона, существовавшего не въ глубокой древности.

2) Замѣна слова «садукеи» словомъ «падыкиимъ», на русскомъ языкѣ невѣроятная, на еврейскомъ очень легка и удобопонятна. На этомъ языкѣ имя «садукеи» произносится «цодукъ» (רדוק), «садукеи» — «цодукимъ» (רדוקים), а праведные — «падыкиимъ» (צדיקים). По этому очень вѣроятно, что секта цодукимъ (садукеи) замѣнила это слово словомъ «падыкиимъ» (праведные) — замѣна очень удобная и почти незамѣтная.

3) Для непосвященныхъ въ ученіе еврейскаго языка покажется страннымъ и невразумительнымъ, что караймовъ называли «кронимъ», а они дали этому слову другой смыслъ и опять таки назывались «кронимъ». Мы постараемся эти темныя выраженія по возможности разъяснить.

Въ еврейскомъ алфавитѣ есть такія буквы, произношеніе которыхъ совершенно одинаково, но значеніе ихъ различно. Напримеръ: буква алефъ (א) и буква аеель (א) произносятся какъ «а»; тееъ (ט) и товъ (ת) — какъ «т»; кофъ (כ) и куфъ (ק) — какъ «к»; симехъ (ס) и снпъ (ש) — какъ «с». Но значеніе даннаго с о а познается употребленною буквою. Напримеръ: слово «аль» съ первою буквою алефъ означаетъ «нѣтъ» (אין), а съ первою буквою аеель означаетъ «на» (אין). Слово «авъ» съ первою буквою алефъ означаетъ «отецъ» или «старшій» (אב), а съ буквою аеель — «густая туча» (אבן). «Туръ» съ первою буквою тееъ означаетъ «рядъ» (טרם), а съ буквою товъ — «узнать» (תפן). «Тофамъ» съ буквою тееъ — «быть не чувствительнымъ» (טפן), а съ буквою товъ — «завладѣть» (טפן). «Кейтъ» съ первою буквою куфъ означаетъ «гнѣздо» (קן), а съ буквою кофъ — «такъ» (כן). «Сохоръ» съ первою буквою самехъ значить «торговое мѣсто» (סחר), а съ первою буквою снпъ значить «заработная плата», (שכר) и проч.

Есть слова, составленные изъ однихъ и тѣхъ же буквъ и пишущія совершенно одинаковое произношеніе, но значеніе ихъ различно. Наприм.: «ковейдъ» — «тяжело» и «ковейдъ» — «печень», «арбе» — «сравна» и «арбе» — «ушному», «ейверъ» — «крыло» и «ейверъ» — «членъ» заключаются въ одинаковыхъ буквахъ. По этому когда подобныя слова произносятся словесно, то, для узнанія ихъ значенія, нужно ихъ сопровождать цѣлыми фразами; иначе познать

ихъ смыслъ нельзя. Если произнесете, наприм., слово «коро», то слушатель не пойметъ разумеете ли вы подъ этимъ словомъ — «онъ звалъ», или «наименовалъ», (קרר) или «онъ копалъ» (קרה); если скажете «нысо», то не извѣстно будетъ, хотите ли сказать «возвысилъ» или «испыталъ» и проч.

Этимъ нашъ предметъ уясняется удобнѣе. Въ еврейскомъ языкѣ слова «караимы» во множественномъ числѣ, а «караимъ» въ единственномъ, вовсе не существуютъ; но въ единственномъ числѣ говорится «кром», а во множественномъ — «кромимъ». По талмуду это слово означаетъ нѣсколько «стиховъ» въ совокупности изъ св. писанія; вмѣстѣ съ тѣмъ слово «кромимъ» значить также «доскуты» или что либо разорванное на куски, а каждый кусокъ порознь называется «кера». Такимъ образомъ, если вы произнесете одно слово «кромимъ» безъ цѣлой фразы, то никто не пойметъ: подразумеваете ли подъ этимъ словомъ нѣсколько «стиховъ» изъ св. писанія или «доскутовъ». На письмѣ это различіе очень легко познается потому, что въ словѣ «кромимъ», означающемъ «стихи», послѣ буквы «р» ставится буква «алефъ» (קרמא), а въ словѣ «кромимъ» — «доскуты» вмѣсто «алефъ» употребляется буква «аенъ» (קרמא); но въ изустномъ произношеніи нѣтъ ни малѣйшаго различія между этими двумя словами. Послѣ этого очень вѣроятно, что караимы, отпавшіе отъ секты садукеевъ, сначала были называемы «кромимъ», въ смыслѣ оторвавшіеся (קרמא раскольники), а въ послѣдствіи караимы начали употреблять въ письмѣ слово «кромимъ» съ буквою «алефъ» (קרמא), подразумевая подъ этимъ: «слѣдующіе св. писанію», такъ какъ три еврейскія знаменитости были прозваны «кромимъ», потому что онѣ глубоко проникли въ значеніе св. писанія.

4) Одинъ изъ фактовъ, доказывающихъ до какой степени простирается усиліе караимовъ присвоивать своей сектѣ людей, вышедшихъ изъ обыкновенной колени, совершился недавно, почти на нашихъ глазахъ.

Дѣтъ двѣнадцать тому назадъ ученый мѣръ былъ взволнованъ найденнымъ въ Чуфутъ-Кале, на караимскомъ кладбищѣ, надгробнымъ камнемъ Исаака Сангарія, обратителя хозаръ въ іудейство, 767 года. Камень этотъ осѣнялъ не одну, а двѣ могилы.

Исаака Сангарія и его жены. Могилы были необыкновенной величины (кажется болѣе трехъ аршинъ каждая), а еврейскія слова, выбитыя на камень не цифрами или буквами, а парафразомъ, равнялись, по еврейскому счисленію, 767 году. Это открытіе, сдѣланное, разумѣется, караимами, подняло ихъ секту выше звѣздъ, потому что, по увѣренію караимовъ, Сангарій принадлежалъ къ ихъ сектѣ и, слѣдовательно, хозары приняли религію каримскую.

Открытіе это, важное для науки, какъ въ отношеніи самаго факта, такъ и для изученія характера секты, заслуживаетъ того, чтобы сказать о немъ нѣсколько словъ.

Нѣтъ сомнѣнія, что человѣкъ, умѣвшій убѣдить цѣлую націю въ ничтожествѣ идолопоклонства и склонить ее къ принятію своей религіи, обладалъ высокимъ умомъ, краснорѣчіемъ, энергіей и многими душевными качествами и что подобный человѣкъ составляетъ гордость той націи, къ которой онъ принадлежалъ. По этому мы должны прежде всего, по возможности, изслѣдовать: кто именно былъ виновникомъ обращенія хозаръ въ іудейство.

Ближе всего мы должны обратиться по этому предмету къ еврейской литературѣ, потому что общая исторія, въ этомъ отношеніи, скупа на объясненія, а у караимовъ гѣтопасей вовсе нѣтъ. Но еврейская литература не наименовала намъ этого великаго человѣка. Въ книгѣ «Седеръ Гадоросъ» (סדר גדרוס) сказано, что обратитель хозаръ въ іудейство былъ Гассангады, или Алмангаду, или Гамангадый, а имя его было Исаакъ (Ипхокъ) или Іегуда (גודא). Вотъ все, что мы находимъ въ еврейской литературѣ. По этому нельзя опредѣлительно сказать, что честь обращенія хозаръ въ іудейство принадлежитъ Исааку Сангарію, и караимы подняли шумъ изъ пустяковъ. Но если сомнѣніе принять за фактъ, если допустить, что хозары своимъ обращеніемъ обязаны точно Исааку Сангарію, то кто насъ увѣритъ, что въ указанномъ караимами гробѣ мокоится прахъ этого вдвойнѣ великаго мужа: великаго по душевнымъ качествамъ и великаго въ простомъ смыслѣ этого слова? Мы сомнѣваемся въ этомъ и имѣемъ поводъ сомнѣваться.

Вся знаменитости древняго и средневѣковаго міра, стояшія выше другихъ моральными качествами, извѣстны и физическими своими особенностями, обратившимися у нѣкоторыхъ даже въ имя прилагательное. Отличительный ростъ Ога, царя васакскаго (שׁוּן מֶלֶךְ הַכּוּשׁ), переданъ намъ бібліею: — «одръ его былъ длиною девять, а ширину четыре локтя». (Второзаконіе гл. 3, 11, מִן הַ' דְּכַרְסִים). Талмудистъ Аба, отличавшійся огромнымъ ростомъ, извѣстень въ талмудѣ подъ названіемъ «Аба длинный» (אָבָא הַלְּוֵי); Равъ-Зейра, бывшій малаго роста, названъ талмудомъ «короткій» (רַב הַקָּטָן); другіе два талмудиста: равъ-Попо и равъ-Хисда (רַב פּוּפּוּ וְרַב חִסְדָּא) извѣстны своею тучностію и проч. По этому нѣтъ никакого сомнѣнія, что если бы такая знаменитость, какъ обратитель хозаръ отличался такимъ необыкновеннымъ ростомъ, какимъ карaimы создаютъ его, то было бы объ этомъ гдѣ нибудь упомянуто; тѣмъ болѣе, что карaimы позаботились найти ему благовѣрную супругу (можетъ быть за гробомъ) такого же необыкновеннаго роста и положить обоихъ на вѣчный покой подъ сѣвню одного надгробнаго камня. А какъ эти два физическіе феномена мы въ литературу не находимъ, то и не принимаемъ на себя обязанности слѣпо довѣрять убѣжденіямъ карaimовъ.

Для открытія истины, по крайней мѣрѣ въ одноѣ — въ необыкновенномъ ростѣ, найденной карaimами четы, по моему мнѣнію, слѣдовало бы любителямъ древности открыть могилу этихъ великановъ; быть можетъ по ихъ костямъ мы добрались бы до правды.

Но если бы кости, покоящіяся въ сказанной могилѣ убѣдили насъ въ истинѣ находки карaimовъ, и мы, по простотѣ своей, повѣрили бы, что онѣ принадлежатъ точно Исааку Санагарію и что предопредѣленіе изрѣкло хозарамъ очернить позваніи величія Творца непременно отъ великана, женатаго на великаншѣ, то осталось бы поближе разсмотрѣть тѣ выводы, по которымъ карaimы опредѣляютъ годъ обращенія хозаръ, и безошибочно заключить: еврейскую или карaimскую религію исповѣдывалъ этотъ великій обратитель, а по немъ, какую изъ этихъ двухъ религій хозары первоначально приняли.

Караним утверждают, что онъ принадлежалъ къ ихъ сектѣ и доказываютъ это тѣмъ, что за XI вѣковъ до нашего времени онъ погребенъ тамъ, гдѣ караним обитаютъ теперь!!! а годъ обращенія хозаръ они выводятъ изъ словъ, найденныхъ на надгробномъ камнѣ; но мы протестуемъ противъ того и другаго и будемъ тверды въ нашемъ мнѣнн до тѣхъ поръ, пока непоколебимыми данными насъ не убѣдятъ въ противномъ. Наше личное убѣжденіе основано на слѣдующихъ выводахъ и данныхъ.

У евреевъ нѣтъ для счисленія особыхъ знаковъ; но алфавитъ въ тожѣ время составляетъ и цифры: первая девять буквъ (отъ алефъ до юдъ) считаются единицами, вторыя девять (отъ юдъ до кофъ)—десятками, послѣднія четыре (куфъ, рейшъ, шимъ, товъ)—сотнями. Если нужно поставить число, напримѣръ : 44, то ставятся буква мезъ, означающая сорокъ и буква даладъ, означающая 4; 136 пишется буквами куфъ, означающею 100, ламедъ — 30 и вавъ — 6; 600 составляется изъ двухъ буквъ : товъ — 400 и рейшъ — 200, то есть 400 и 200 составляютъ 600; 350 составляется изъ шимъ и нунъ и т. д., но число болѣе 1000 означается не буквами, а словами, т. е. прописью; только въ астрономическихъ вычисленіяхъ буквы употребляются какъ числа иногда и болѣе 1000. Это соединеніе буквъ съ цифрами послужило къ изобрѣтенію способа выражать нужное число цѣлою приличною предмету фразою. Яснѣе : если надобность требуетъ поставить какое нибудь число, то вмѣсто извѣстныхъ буквъ, замѣняющихъ цифры, или вмѣсто означенія числа прописью, пишутъ иногда цѣлою фразою, приличную данному предмету, и всѣ буквы этой фразы составляютъ данное число. Если вы хотите сказать, напримѣръ, что N умеръ въ 767 году, а вмѣстѣ съ тѣмъ выразить и то, что онъ погребенъ въ долину, но неизвѣстно на какомъ именно мѣстѣ, то можете выразиться слѣдующею фразою : «*Баль тѣда нинъ аей нинрой бгай*» (בַּל תֵּדָא נִינָה אֵיךְ נִינְרוֹי בְּגַי). «Его могилы въ долину остается для всѣхъ неизвѣстной»; численное значеніе всѣхъ буквъ этой фразы равняется числу 767. Но въ тѣхъ случаяхъ, когда фраза вмѣстѣ съ тѣмъ означаетъ и числа, становится въ концѣ

ея двѣ буквы P. K. (ק"כ), означающія, что изъ числа должны быть исключены тысячи; напримѣръ, вмѣсто 5629 нужно читать 629, или буквы P. G. (ק"ט), когда и тысячи входятъ въ число.

На указываемомъ каринами надгробномъ камнѣ Исаака Сангарія годъ не написанъ буквами, замѣняющими цифры, а всѣ буквы, составляющія эпитафію, равняются, по еврейскому численію, числу 767; а въ началѣ этой эпитафіи поставлены буквы P. G. (ק"ט), будто бы указывающія, что эпитафію должно принять также за число и вмѣстѣ съ тысячами. Но это совершенно противорѣчитъ истинѣ потому во первыхъ, что это же самое число можно вывести изъ тысячи другихъ фразъ, принявъ буквы за цифры; и, во вторыхъ, что по правилу, принятому съ незапамятныхъ временъ, буквы, указывающія, что фраза заключаетъ въ себѣ и цифры, ставятся всегда въ концѣ фразы, а не въ началѣ, и во всей еврейской литературѣ, во всѣхъ фразахъ, стихахъ и эпитафіяхъ нѣтъ примѣра, чтобы буквы, означающія числа были поставлены въ началѣ фразы или стиха. Слѣдовательно выводъ каринами изъ буквъ эпитафіи — числа дѣтъ не имѣть никакого основанія и относится къ крайней негѣпости. Но вѣрнѣе всего, что въ началѣ эпитафіи, указанного надгробнаго камня, были буквы не P. G. (ק"ט) а P. N. (נ"ט), означающія «здесь погребенъ» (הָרַבַּי נָטָה), какъ это пишется на всѣхъ еврейскихъ надгробныхъ камняхъ, а рука времени или воля человека обратили букву N. (נ) въ букву G. (ק), трудъ очень малый, какъ обратить русское «е» въ «с». По этому, трудъ каринмовъ былъ совершенно напрасный.

Не менѣе этого было бы неосновательно принять мѣсто погребенія обратителя хозаръ (если онъ былъ обратителемъ) въ доказательство его религіи. Мы не имѣемъ положительныхъ свѣдѣній ни о времени первоначальнаго поселенія каринмовъ въ Крыму, ни о томъ, были ли они [отдѣльною сектою или, какъ теперь, смѣшаны съ евреями. Если каринмы и евреи не составляли отдѣльныхъ элементовъ, то поле мертвыхъ могло быть занято тѣми и другими вмѣстѣ, а если они были совершенно разъединены, если евреевъ даже вовсе не было въ Крыму, то

однакожь изъ этого не слѣдуетъ, что еврей не могъ быть погребенъ въ Крыму, что всѣ останки, покоящіеся на кладбищѣ Чуфуть - Кале, принадлежать непременно караимамъ. Если чрезъ нѣсколько вѣковъ прахъ знаменитаго Франклина найденъ будетъ на островѣ, обитаемомъ дикарями, то изъ этого не слѣдуетъ, что Франкинъ принадлежалъ туземцамъ; земля принимаетъ останки всякаго тамъ, гдѣ чья нить жизни прервана. Почему же не допустить, что обратитель хозаръ, еврей — какъ и дѣйствительно было — находясь въ Крыму у царя хозарскаго, нашелъ могилу въ Чуфуть-Кале?

Выводы мои имѣютъ цѣлю доказать, что караимы до такой степени жадны на великихъ людей, что готовы соломиною привязать къ своей сектѣ всякую древнюю знаменитость. Что касается до истины, то она не нуждается въ выводахъ, она ясна. Загляните въ книгу «Гакузри» (הקוזרי), написанную еврейскимъ левитомъ равви Іегудомъ для хозарскаго царя, и вы съ перваго взгляда убѣдитесь, что она дышетъ духомъ талмуда и сильно возстаётъ противъ ученія караимовъ. Ясно, что авторъ этой книги и царь хозарскій были противники караимскаго ученія, слѣдовательно хозары обращены не въ караимскую, а въ еврейскую религію *).

Если бы моему голосу повторило эхо въ ученомъ мірѣ, то я подалъ бы мысль изслѣдовать: не исповѣдали ли хозары, до обращенія въ іудейство, караимской религіи? Эту мысль я основываю на слѣдующихъ выводахъ.

Всемъ извѣстно, что хозары обитали на западной сторонѣ Каспійскаго моря; что Европа узнала о нихъ только въ IV вѣкѣ; что они были воинственны и сильны и что властители ихъ назывались каганами (כהנים).

На еврейскомъ языкѣ слово «каганъ» значить священно-

---

*) Извѣстный рабъ Ш. Л. Рапппортъ, первый ученый раввинъ въ Германіи, а можетъ быть и во всей Европѣ, совершенно опровергаетъ находку караимовъ.

служитель; а чтобы это слово имѣло это же значеніе на какомъ либо другомъ языкѣ, мы не находимъ.

Во время существованія еврейскаго царства, многіе еврейскіе цари были въ то же время и первосвященниками и назывались царями и каганами.

Извѣстно, что народъ еврейскій, по разрушеніи Иерусалима, разсыялся по всему земному шару. Такъ, мѣсто обитанія многихъ іудейскихъ колѣнъ до сихъ поръ остается въ мракѣ неизвѣстности.

Соображая все это, нельзя ли предполагать, что, по плѣненіи евреевъ, секта караимовъ избрала мѣстомъ своего поселенія западную сторону Каспійскаго моря; по воинственному духу, вообще у евреевъ вкоренившемуся долговременною войною съ римлянами и другими народами, караимы постоянно укрѣплялись, сдѣлались грозой для другихъ народовъ, наконецъ появились въ Европѣ и сохранили для своихъ властителей, бывшихъ также и первосвященниками, названіе кагановъ. Потому Исаакъ Сангарій или, можетъ быть, другой знаменитый еврей успѣлъ своимъ краснорѣчіемъ и глубокою ученостію доказать хозарамъ, т. е. караимамъ, несостоятельность ихъ ученія и убѣдить въ превосходствѣ еврейской религіи, которая и была ими принята; а нѣкоторые караимы, оставшіеся вѣрными прежнему своему ученію, удержали для себя и прежнее названіе — караимовъ. Вѣроятность эта поддерживается тремя фактами: 1) Когда каганъ хозарскій внутреннимъ побужденіемъ чувствовалъ недостатокъ духовной силы, то, предполагая найти ее въ молитвахъ и жертвоприношеніяхъ, онъ самъ отправлялъ служеніе въ храмъ и самъ приносилъ жертвы (Гакузри лис. 1, стр. 1). Ясно, что онъ былъ царь и въ то же время первосвященникъ, подобно царямъ еврейскимъ. 2) Съ лицами другихъ націй каганъ хозарскій рассуждалъ о религіи вообще, не входя въ разсмотрѣніе ученія отдѣльных ихъ сектъ, въ которыхъ всякая религія не имѣетъ недостатка; а съ еврейскимъ ученымъ онъ удѣлилъ много времени на разсужденіе въ особенности о караимской сектѣ, вынося во всѣ подробности разногласія, встрѣчающагося между евреями и караимами и ученій (обратитель хозаръ) яс-

ными доводами доказаль кагаму несостоятельность ученія этой секты. Не доказываетъ ли это, что каганъ, исповѣдуя религію караймскую, удерживалъ правую ся сторону, а ученый еврей интересовался искоренить изъ чувствъ хозарскаго кагана вѣнками вкоренившіяся религіозныя убѣжденія караймовъ; иначе не было бы надобности ни повелителю націи, ни ученому еврею терять время на разсмотрѣніе ученія этой секты. 3) Число караймовъ, сначала появившихся въ Европѣ, по показанію многихъ авторовъ, заключалось всего въ нѣсколькихъ семействахъ. Но трудно повѣрить, чтобы изъ числа цѣлаго племени изгнанниковъ изъ Іерусалима были забраны въ Европу, въ уголокъ Крыма, всего нѣсколько семействъ; скорѣе можно полагать, что хозары составляли караймское племя и явились въ Европу огромною массою, какъ завоеватели; религія же ихъ, основанная не на прочныхъ началахъ, въ послѣдствіи еще болѣе заглублялась отъ постоянныхъ войнъ и совершеннаго застоя образованности. За тѣмъ, когда эти хозары-караймы достигли до предѣловъ Крыма, и краснорѣчіе ученаго еврея успѣло разогнать туманъ, вѣками стлавшійся надъ ихъ религіей, они обратились въ іудейство, признавъ превосходство религіи еврейской; а нѣсколько семействъ осталось при первомъ ученіи; поселившись въ Чуфутъ-Кале, эти семейства, какъ извѣстно, были совершенно отдѣльны, а отъ нихъ произошли нынѣшніе караймы.

Впрочемъ, всѣ эти предположенія я передаю на судъ ученыхъ не какъ выработанное мнѣніе, а какъ канву для дальнѣйшаго изысканія, если мои выводы заслуживаютъ вниманія ученыхъ.

Въ еврейской литературѣ положительно объяснено отъ кого кому изустныя ученія переданы, начиная отъ Мойсея до редакціи книги «Мишне», а потомъ талмуда, редакціи котораго собрала въ одно цѣлое всѣ изустныя преданія и толкованія на св. писаніе подъ однимъ общимъ заглавіемъ. По словамъ талмуда, изустныя преданія перешли изъ устъ Мойсея къ Іисусу Навину, отъ него къ старѣйшинамъ, отъ нихъ пророкамъ: Езекиелю (Езекиелю), Даниилу и т. д. до Симона правед-

наго (רצחן רוצח), а отъ него далѣе; т. е. одна школа передала преданія другой, по порядку, объясненному въ талмудѣ. Такимъ образомъ евреи имѣютъ вѣрное понятіе о всѣхъ школахъ, существовавшихъ со времени Моисея до составленія талмуда и даже гораздо позже. Каранмы же не имѣютъ точныхъ свѣдѣній о порядкѣ перехода преданій и не указываютъ ни на одну древнюю школу, сохранившую ихъ и передавшую другой школѣ.

б) Талмудъ возбудилъ много толковъ и различныхъ мнѣній. Одни одобряютъ его, не вникнувъ, однакожъ, въ глубину его мыслей; другіе, напротивъ, находятъ его вреднымъ; иные полагаютъ, что онъ ввелъ евреевъ въ заблужденіе; нѣкоторые видятъ въ немъ фанатизмъ; но никто, или очень рѣдко кто, сказалъ о немъ то, что сказать должно. Здѣсь не мѣсто распространяться о значеніи талмуда, здѣсь я скажу только то, что сочиненіе, написанное не однимъ авторомъ, даже не десятками авторовъ, но сотнями ученыхъ мыслителей и философовъ, сочиненіе, обсужденное многими школами въ продолженіи вѣковъ, что подобное сочиненіе не можетъ быть софистическимъ, не можетъ быть вреднымъ, не можетъ быть пустымъ, и стоитъ того, чтобы обратить на него вниманіе.

Не говоря о томъ, что талмудъ заключаетъ въ себѣ толкованіе св. писанія, религиозныя и общечеловѣческія законы, многостороннія науки, аллегорическія статьи и проч. и проч., нельзя не видѣть въ талмудѣ явной реформы, вызванной потребностями времени. Приведемъ нѣсколько примѣровъ.

Въ библии сказано: «серебра твоего не отдавай въ ростъ» (Левит. гл. XXV, 37 — כסףך לא תהא בריבית), но когда коммерція развила, и міръ потребовалъ кредита, то талмудистъ Гилель Ганошн (הגליל הגדול) далъ этому закону оборотъ и установилъ документъ въ родѣ товарищества (פרתול), по которому ростъ разрѣшается, не нарушая святости библии. «Не зажигайте огня во всѣхъ жилищахъ вашихъ въ день субботы», сказано въ библии (לֹא תאכלו אש בכל משכנותיכם ביום השבת Исх. XXXV, 3). Но когда это оказалось несообразнымъ съ временемъ, то талмудъ разрѣшаетъ зажигать огонь чрезъ яновѣрца. По словамъ библии

*и не запрещаетъ зажигать и не запрещаетъ зажигать
ваше слово, не запрещаетъ зажигать и не запрещаетъ зажигать*

непокорнаго сына должно убить камнями (Второз. XXII, 21. *בן סורר ומורה*); но когда просвѣщеніе нашло этотъ законъ жестокихъ, то талмудъ ограничилъ его такими условіями, что онъ никогда не могъ быть исполненъ (*עך שימכל תרשימר בשר כו' שיהו*). П. библии установлена смертная казнь за многія преступленія; а талмудъ, не отрибая библейскаго закона, округлил его такъ, что смертная казнь почти никогда не совершалась. За отступничество жителей какого нибудь мѣста отъ вѣры и поклоненіе идоламъ слѣдовало всѣхъ жителей истребить и самое мѣсто (*עיר הנדקת*) разрушить до основанія; но талмудъ окружилъ этотъ законъ такою обстановкою, что онъ не могъ быть приведенъ въ исполненіе, и проч.

Въ такомъ смыслѣ, въ духѣ реформы, у караймовъ дѣйствительно не существуетъ талмуда, но рассматривая талмудъ поверхностно, съ той точки, съ которой многіе смотрятъ на него, со стороны простаго толкованія или комментарія на св. писаніе, караймы не только имѣютъ свой талмудъ, но онъ ограничиваетъ ихъ гораздо болѣе, чѣмъ еврейскій талмудъ ограничиваетъ евреевъ, съ тою только разницею, что онъ не освященъ древностію, не имѣлъ редакціи и составленъ несовокупными трудами разныхъ школъ, а отдѣльными личностями, мало извѣстными или вовсе неизвѣстными въ ученое мѣръ. На нѣсколько словъ, сказанныхъ въ библии: «Закалай крупный и мелкій скотъ твой» (*תכרך חכךך ומצמך* Второз. XII, 21), у караймовъ существуетъ столько толкованій, что ихъ уставъ убіенія скота обьемомъ и ограниченіями еще превосходитъ уставъ талмудистовъ. Степеней родства, которымъ запрещается соединяться между собою бракомъ (*פריש*), по библии семь, а у караймовъ считается, кажется, сорокъ восемь. Если супруги законнымъ порядкомъ разведутся и вступятъ въ новый бракъ съ другими, то дѣти мужа, прижитыя въ новомъ супружествѣ, считаются въ родствѣ съ дѣтьми жены, рожденными тоже въ новомъ бракѣ. Обрядъ бракосочетанія, установленный караймскими раввинами, гораздо многосложнѣе чѣмъ у талмудистовъ и т. д., слѣдовательно караймы имѣютъ свой талмудъ. Стоитъ заглянуть въ ихъ громадныя книги законовъ, чтобы убѣдиться въ этой истинѣ.

Вообще караимское учение — гордівъ узелъ для наблюдателя. У нихъ есть свой талмудъ и талмудъ огромный, но въ тоже время они слѣдуютъ буквальному смыслу библіи, даже до странности: цѣлыя сутки субботняго дня они не зажигаютъ огня, даже чрезъ иновѣрца; во время мѣсячныхъ очищеній, жены и дочери ихъ не показываются предъ мужчинами, а сидятъ въ особой комнатѣ; караимы никогда не употребляютъ въ пищу мяса самца изъ опасенія, что сынъ заклатаго вола или барана въ тотъ же день также гдѣ нибудь заклать; а въ библіи сказано: «ни вола ни овцы не закалите въ одинъ день съ сыномъ его». (Левитъ XXII, 28 וְלֹא יִשְׁחַט אֶת הַבָּרִיאַת אִתּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וְלֹא יִשְׁחַט אֶת הַבָּרִיאַת אִתּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא). По этому если въ утробѣ убитой коровы найдется зародышъ дѣтеныша, то караимы не употребляютъ въ пищу мяса этой коровы, потому что она съ зародышемъ убита въ одинъ день и проч. и проч. Это болѣе чѣмъ буквальный смыслъ св. писанія. Есть чѣмъ гордиться и увѣрять, что со временемъ всѣ народы сознаютъ истину ученія караимовъ!...

ВАЖНѢЙШІЯ ОПЕЧАТКИ.

<i>Стран.</i>	<i>строка.</i>	<i>напечатано:</i>	<i>должно быть:</i>
X	2	семидесятью	сѣмьюдесятью.
10	10	плѣтьми	плетѣми.
—	26	кто	Ѣто.
12	21	ему	Ему.
18	19	Бастаню	Бастанои.
23	3	самаго	самого.
25	12 и 19	«лоскуты»	«лоскутъя».
—	16	«лоскутовъ»	«лоскутьевъ».
26	10	самаго	самого.

הספרים אשר כבר יצאו לאור נמצאים למכור אצל יורש ביתו
של המחבר הנ"ל באורעסא.

ואלה הם :

תעודה בישראל.	מקחו :	—	1	רו"כ
בית יהודא שני חלקים.	"	—	2	"
אפס דמים ¹	"	—	1	"
בית האוצר ושרשי לבנון ²	"	—	1	"

א) לבקשת הוכחי ספרי המחבר יצא הספר הזה לאור כחדש.
ב) הספר הזה יצא גם לאור כחדש ביהוד עם המחברת השניה
תולדות שם.

לוח הטעות.

תיקון	טעות	שורה	צד
פה	פהו	21	5
כיהי	כיהו	10	6
דעתנו	רעתי	15	7
מוזנ	מוזי	21	16
שאין	שאן	29	16
יהורי	ידודי	30	17
גראנארא	גראנארא	31	17
אביתר (בעוואנג: אביתר)	אחימלך	18	19
בגוף	בגוף	3	21
זכענות	זכענות	1	25
זאביו	זאביו	14	27
כשמעו	כשמעו	7	30
אהר	אהר	1	31
ישיר	ישור	18	31
אם	אז	9	32
ימינו	ימינו	11	32
הנחמדים	הנחמדים	23	33
כגורנס	כגורנס	34	33
אם	אז	6	34
לשית	לשות	26	34
אחיו	אחי	4	35

רשימה מהספרים הנשאלים בלחב יד מאת החכם
המפואר המנוח מוה' יצחק בער לעווענוואָהן נ"ע
כאשר רשם אותם הוא בעצמו בראש דבר לספרו
תעודה בישראל מהרורא חגיגתא.

(א) זרובבל, בשש מחברות גדולות. כולל תשובות שאלות
שאל' כתוב פלסתר נגד רחגו וספרי חיל (*). — וזלזה אלה גם
קנטים אור ל"ד בכיאור אווה הגדוה פליאות. —

(ב) תער הסופר, חלק א', ספר קטן הכמות, וקא מאמר
בדבר הקראים.

(ג) אשכול הסופר, כולל שירים, מכתמים, מליצות, חידות,
והלצות והדומה לאל, וזלזה אלה נ"כ השיר ידידות
(Epithalamium) ליום אפריון קדש הלולים, הוא יום חתונה
אדונינו הקיסר החסיד יר"ה АЛЕКСАНДРЪ
НИКОЛАВВИЧЪ עם רעייתו החמימה הקיסרית המשכלה
הדרה הרומנה יר"ה МАРИЯ АЛЕКСАНДРОВНА
וארו אחי עדת ישראל בעיר בריסק דליטא כניה הכנסת,
ליל המקדש תג זה, באסיפה כבודה משרי חיל וזולתו. —

(ד) תולדות אשם, הוא מחברת שניה מספרי ישרשי לבנון
הגרפס, גדול ממנו בכמותו ואיכותו. —

(ה) יהושפט, כולל השנות על ספרים חרשים. —

(ו) ימין צדקני, גם הוא תשובות והשנות נגד כותב אחר אשר
כתב פלסתר נגד רחגו וספרי חיל. —

(ז) באר יצחק, כולל אגרות רצוא ושנב מיני זכין חכמי
הזמן בענינים מלומדים, ועוד ענינים שונים, ודרושים,
והשנות ובקורות. —

(ח) פתוחי חרם, כולל תשובה על זמן חבור ספר ש"ה,
ודרוש גדול על השם מטטרון, גם חידות וכיאורים
במקראות וזולתו. —

(ט) חקר מלים, ספר קטן, תיקונים והשנות בספר אה"ש
הגרפס מחדש ע"י מ' ה' ל"ל. —

(י) יורעאל, ספר גדול, כולל ענינים מפורדים ושונים. —

וזולת אלה נמצאו אחי כמה תכונים קטנים, וכתבים מענינים
שונים, אך לא נסדרו עדיין, וצריכים עוד תיקון. —

(* חלק האחרון מספר זרובבל הנקרא בשם ספר א' היתה' הוא יוצא לאור
בעת בליפצין. —

נשחעה יחד פה אל פה, כמראות פנים אל פנים, למשיב נפשך ונפש
 אוהבך המחבקך כסעפים וחזיונות ומזמאר בך לאמר: רעך אני.
אריה ליב לאנדעסבערג.

המכתב הזה הוא אחד ממכתביו היקרים הנשארים אחרי מותו כיד אחי.
 היקר החכם הנודע לשם כוהרר דוד אייזיק לאנדעסבערג נ"ו והוא
 בטובו הואיל למסור אותו לידי למען אוכל להוציאו לאור אצל אחד מספרי
 דודי הנשארים

אַחֲרִית תְּקוּהָ *)

וידא אלהים את כל אִשְׁרָךְ עֲשֵׂה וְהִנֵּה
 מִזֶּבֶךְ מֵאֵד (בראשית א' למ"ד) זֶה מְוֹתָ,
 (בראשית רבה). ואמר החכם היוני
 הקדמון סאָפּוֹקְלֵס (Sophokles) הַמְּוֹתָ
 לְאָדָם הוּא אֲשֶׁר הַגְּדוֹל (ראם
 האבסטע גליק. דעס מענשען איזט
 דער מאַד).—

אֶת—זֶה חֲזוֹנִי בַיְמֵי הַבְּלִי:
 מִקְרִים רָעִים אִם גָּלוּ בְּחַבְלֵי
 כָּל — אֲשֶׁר הַגְּדוֹלוֹ לְעֵינַיִם;
 כֵּן גָּבְרוּ חֲסְדֵי אֵל כַּפְלַיִם,
 עָמָה רוּע — כָּל — רַע קָרְנֵי
 חֵן מְוֹת לְחֶמֶר הַזֶּרְעֵי;
 לֹא אָפוֹן כִּי רַב־שָׁמַיִם,
 יִפְלֵא חֲסְדוֹ לִי רַבּוּהֵם.

רב לעוויזנארק

(*) אלה המורים הכינותי על יום מותי.—

ובאחרונה תעלה כרכתי גם על ראש הר הגדול הענק בקר
 הררי קרעמניץ, הר עתיק יומין הלזה הנצב ממול חלון ביתך מימי
 ומזכיר, כי ההרים ימינו והנבעות חסמונגנה, וברוח אהבתנו לא תנע
 ולא תנודד ממקומה כל ימי היותנו על הארץ. —

רעי ואיש שלומי! אחרי אשר נחתי היום את כרתי שלום
 שלום לך ולכל איש לפניך, עוד לא אשלחך או לא על פניך אברכה. —
 ירחמך אלוה! ויהיו על שארית ימך השרידים האלה אשר ר' קודא מרחוק,
 ישמחך כימות ענה כן, וירבה עצמה לכל אברי גופך כחיצון בפנימי,
 כנלוויים כשאינם גלויים, אלה יהיו סרים למשמעתך ואלה לא יגרעו
 מעבודתם רבר, וכל תושב יחליץ חושים, ולא יהיו נרפים מזוקק, עיניך
 כנשר מרחוק יביטו בספר והיית אך שמה ממראה עיניך אשר תראה,
 ואת אשר בעיני בשר לא יראה ולא ימצא שכלך יהי לך לעינים,
 אוניך קשובות תהינה לכל מלה אמר ודברים כי יגישו עדיהן, ואף
 אם בקול הממה דקה יקרבו, לא ישובו כדרך נכלם לאמר: "שומע אין
 לנו". ירך משבה בשכט סופר לא תנהגו בכבוד, עטך כלי אומנתך,
 בו תעשה מעיל קודש לכל העיון ושרעתך כי יולד לך על פי מדתו
 וערכו, יגבר חיל ויעליח במלאכתו כעחה כאו, אף האוחזות לא יבטלו
 לך ויטבר רעבות ביתך יתן לך ר' מאיצרו הטוב למכביר, וחפץ האכיונה
 מקרבך, ויסור העוני מכיחך, ותחתי עני עמך חביא ביתך ותפיק להם
 נפשך כלבבך וכנפשך, כן יאמץ ר' בנין גופך ממכר עד הטפותה, וגר
 נשמחך יהיה דולק בקרב עד נכון היום, יום יקחנו אלהים ממקומו
 ויתן אותו ברקיע השמים, לאור באור הדיים ככוכבים עולם ועד. —

ועתה שובה נא למנוחתך רעי ומיודעי! למקום צויתי לך משם
 את הברכה ושא נא לאשמת אחיך כי עצרתך במלים בלי דעת והלאה
 בשיח שיג אין חפץ בו; ואולי הכבדתי עליך דברים בעת כי חבקש
 דברי חפץ לשות נוספות בספרך אשר כחבת, אולי קרבתי אמרתי
 לפניך בעת רעיוניך ישוטטו אנה ואנה עלי שרמות התורה, הקבלה
 והמרע לצור ציד להבראת ילדי חמדך אשר עוד רוזן בגששם, אולי
 בטרם הבאת ציד במשמרה זכיונך, בטרם קשרת אותו על לוח לבך
 נמלט מידך, ותשנם מתנך שנית לרוץ אחריו כדרך יום או יומים עדי
 חשיגו, ואנכי זה הסבותי בכל אלה; אנה סלח נא! כי נואלתי, וכפר
 לעטי מלאך מליץ אחר אשר בינותיני היום. הן ימים רבים החשה מטוב
 ונאלם דומיה, עתה כי נמצאת לו, הגדלת השמחה עדי פער פיו לכלי
 חק, ויפריע אותך ממעשיך, ומרוכ גיל לא יחונן את אשר לחונן. אנה
 סלח נא! כי עמך הסלחתה תמיד, ומי יתן ויביאני ר' לבית אבותי
 ולער מולדתי כי אז נאמר לעט: גש הלאה! כי שפחנו אחנו, אז

דעם אה מעשיך; זכור בוראך ברכך בננים ברוכי ר', וכרך לפניו
 הברע, וחוליה כי גם הקטנים בני זקונים אלה לא ישארו חליה
 וחומים מצפים על שלחן אחרים למלאות חסרונם, כי אם על ברכיך
 יגדלו, אתה חמלא בסנם מטעמים מרוקחים על פוקדי אש רח, ועיניך
 תראינה אותם כשתילי זיתים סביב לשלחנך, תראה וגו' ורחב לבבך.—
 עתה שלום לך איש המדות! שלום שלום לך בכפלים! כי לפני
 מכתך חולתך אאצול ברכה אם ביהך געור ודיק מכל? לא אשה ולא
 בנים לא את ואחות, לא דוד ומסרף, לא קרוב וגואל, אלסן, גלמוד
 וערירי כמוני החם, ועל מי תחול ברכתי? אם לא על ראשך איה
 על ספרך ועל מעונך, עליה קיר קמנה ודלה, לא הפלה במקדש מלך?
 שלום למעונך נאות השלום! מהסח לך מהסח וקרת, נשם של ורה,
 המכלכל אותך וכל אשר אחך; שלחן, ארץ, כסא, מטה ופגודה, קסת
 סופר, גליונים, וספרים לכל צרכיך, אף סל לחם צר וצפחה מים לחץ
 לא יפקד!— שלום גם לתנודך הנצב עמך כזה להגן בערך מפני
 החורף המשליך קרחו כפתים בחלוני ביהך, ויהרום לפרוץ בחרריך,
 וחכער כמו אש חסתו בו לכל קרוב אליך, ולך הוא לסוכנת וחס לך.—
 שלום לשלחנך הטהור, עליה כאם כלילה תבונן להמה של חורה,
 ותאגור מאכלה, להח לפני בני עמך לחזום במעמיה, ואתה פח במלח
 חאכל עלי דין.— שלום לעטך המעתיק רעיוני לך ומעמנו וי
 באר ועמרים במכונם עלי לוחות ומגלות ספר.— שלום לכסאך
 ומכון שבחך מאז, זה ארכעים שנה, עליה באה כמסבר בנים, ועליה
 הולדה בעצב רב בנים לשם ולתהלה — שלום לספרך וכל חבוריך
 צאצאיך הנחירים, אלה אשר כבר יצאו לחירות ממכש הרפים, ואלה
 העתידים להיות נכבשים במכש, יחוננם אל ויצאו מהרה ממצוקותיהם
 ברכוש גדול.— אף כלי מקטרתך יעמוד על הברכה — שלום לכלי
 מקטרתך אשר בידך המיד, המעלה קטורה באפך לריח ניהוח לך, שעל
 פיו תכוננה מחשבתיך על שפת עטך — שלום לארוןך שומר יגיע
 כפך, לא זכב וכסף כי אין בארון אף שקל כסף אחך, כי אם כתבי
 ידיך הנחמדים מזה ומפו, מונחים שמה למשמרת, מנגב באופל יהלך
 ומסתחכם בזהרים ישוד — שלום למסתך השלמה הנותנת לך מקום
 ללון, והמתקת אותך כיום רע, לעת שתפול עליך פחאום מחלה ומדוה
 עצמותיך תחליץ; ברוכים יהיו כלמו, הן אלה המה אהביך בעלי בריחתך,
 דורשי שלומך, אשר לא יעוכך לעתות בצדה ולא יזכו כך סלה, מי
 יתן ויהיה לך מכירך המרכרים, בעלי פפיות אלה, אשר יהנו בגורנם
 אהבה אחזה ורעות, מי יתן ויהיו אלה כאלה אהבים האלמים אשר
 ידומו סלה, ויעבירו כל טובם על פניך.—

ואף גם אל אחינו הרחוקים, יושבי אי בריסאניא לונדון הכירה גם עדיהם
הניע מפרי כפיך; שם הורי יהודה טעמו וראו כי נחמד הוא להשכיל
וזי טוב להאיר בו עיני העם אשר המה בקרב, קצו והביאו לפני העם
הזה ואצילו פריך בכלי חול מהור (תחת כלי קודש) לבעבור יראו ויכירו
כי כפינו לא ננואלו כדם רעינו הנוצרים, יד ישראל נקיה ומהגדה
כעצם השמים לטהור, להפנו לחם עני הוא ממעט קמח מעט מים
שלנו, תפל כלי מלח, אך פטולה אין בו, כשמחת חגנו זה לא יתערב זה,
נקי הוא אין לו רמים—אהי! פרי יפה תואר זה פרי ידך הוא, למען
יפרה יושר לעמד עמלת, לא עקב שכר, כי אז חנם באפס רמים.—

עֲרַהּ וקנים אנחנו שנינו, שנינו באנו בימים ושנינו עופדים
היום בקצה גבול חדרנו הנשקף על פני הישימון הנורא! מרת ימינו
טפח ואם בנבורות טפחות, אי לזאת אתה אל תבהל ברוחך לבעום
על כי ימיך פנו בעברה זעם וצרה, הלא סרו ונחפזו, מה לך להביט
אחריהם? הביטה את אשר לפניך, ראה בטובה אשר חלק לך אלהים
ורוה נחת, ראה אל חננך שכל טוב, חננך לשון למודים אף עט סופר
מהיר נתן בידך לאמר: זה חלקך בארץ החיים ועליו תחיה, בכלי
אלה עשית ותקנת ספרים יקרים ונכבדים, והמה רבו עד כה ויעל
מספרם ארבעה עשר הנקובים בשמותם במקומם—תכני—כלמו אלה
ילדי רעיוניך המה, ילדים יודעי דעה ומביני מרע, ילדים אשר כח
בהם לעמוד כהיכל מלך— ארבעה כבר שלחת חוצה ועשו שם בארץ,
ורואיהם ישמחו לקראתם, מלכד אלה יש ויש אתך (כדברך שם)
„חבורים קטנים שלא נסדרו עדין“ ילדי זקונים המה לך, קטנים הנאחזים
בכנפות כסותך למלאות כרשם מעדנים, ואחה כאב רחום חדרשם
יום יום, הכלכלם, תרחצם למשעי, ותסלסל שערות ראשם לפאר, יגדלו
ויבואו גם הם כאנשים, ולא תבוש כי ידברו כשער— החבונן נא איפוא!
החונן לאדם דעת קראך מבין אלפי ישראל אשר בארצנו, ושמן לרופא
נאמן לפקוח עיני עמך, ופקודתו זאת שמרה רוחך, השלמת אחי!
השלמת דעת קונה, פקחח עיני מוכי סגורים, והופעת עליהם נהרה,
ראגה חסר ותלאות, כל חלי וכל מדוה, לא יכלו לך לעצרך ממלאכת
שמים זו, יקרה היתה בעיניך מכל חיך התלואים לך מנגד תמיד, בידעך
כי לך נוצרת— יתבוננו ישירים וישפוטו! מי יצליח ררכו על הארץ,
אלה הכריאים האשמים אשר שנו חיל ועשו שם בנבערים, או אתה
עני וכואב, אשר כל ימיך לא הסירות מסכל שכמך, שאה עבורה
הקודש, ועשיה לך שם עולם בנבונים? רעי יקר! יעלו ירוממו וינבחו
אלה על כמותי הצלחה מעלה מעלה, אתה על כמותי חדרוך חרמוס!—
קום ברוך ד' שכח כעסך ועמלך וכל התלאות מצאוך, כי כבר רצה

כמלך אֶרֶץ, ואם למאה תחאו נפשך, ירצך אל! וחדוי בריא אולם,
ועל ד' התענג נפשך, עד יום יאספך כבוד ד' אליה, זקן ושבע ימים.—
אֶת הברכה הואח הרימותי לך בעצם חג העצרת הזה, ביזם חנותי
חנך חג השבעים במסכת רעים, ועליה נסכתי נסכים, נסך שחר ונסך
דמעוה גיל, ושחיתוי בשמך כום לרוייה.—

אבל אחוי! עוד מלים כפי, עוד רחש לכי דבר, אביעה לך
רוחי ואדברה.— ימים עברו, שנים חלפו מעט עמדנו שנינו מכחוב
איש אל אחיו, כלי טעם, סבה ודבר מה, כי אז מקרה הוא היה לנו,
ויקר מקרה גם היום, כי פגשנו שנינו בדרך אמת טובה וישרה, ואיש איש
את שלום רעהו יבקש כמטמונים ואיכבה זה אפרד ממך חיש קל, אחרי
רגעים אשר נעדנו ודרכנו יחד? לא כן אחוי? לא כן! הוחילה מעט,
נרוה דודים, נחרה פנינו שמחות, נשחעה יחדיו דברים אחרים,
ואחר נעבורה דרכנו:

ועתה שמע נא! בראש דברך לספרך העורה כישראל—
מהרודא תנינא— שמעתוך כי השמח ברוח נשברה, חשיש בראנה
ורגזה, ותחיפח כגיל ורעדה, חספור חמנה ותפקוד ארכעט שפטים
הרעים, תחלוא, וזקן, חוסר ותלאות כי השיגוך, ואותם צפית מבית
ומכחוב כטובת אל, לכך עליך דוי ופוך חסרי אל ישור לאמר: "יה
"אז בשבט מוסרו שחרני, הלא כאב את בנו יסרני, כמורה משכיל את
"תלמידו הכני, כגלל היטיב צעדי יורני, לא אבה אל שחחני, וכי. כן רעי!
נשחפכו אמרי נועם על מ' נפשך, ואמרתוי אבוא אחריך ואאמצך
כמו פי ודברי יחמך לכך.—

אמת הדבר אחוי! אם נשימה לב על ימינו אשר שערו ממקום
יאחזנו שער, לככנו המס ימס בקרכנו בזכרון גדודי הצרות יתגודדו
עלינו, ואם צרח אחר איננה דומה לצרח חבירו כצלם דמות חבניתה,
רוח אחת להנה לשחת כל בשר איש כנגעה ידה בו, אך אל חונק לא
שכח הגות אותנו, בהכינו בקרכנו תאזה תערב לנפש היא החשוקה
הנכבדה הגות ברברי חכמים, לדרוש ולחור בלמדדים חדשים גם ישנים,
שבהם ישבח אָנוּש אָנוּש כמזנו עמלו, כעסו וכמאובו, ככח זה ירדנו
כשדמותימו ללקוט לחם אכירים הנשטחים על פנימו, ואף אמנם שנינו
חשכמנו ללקוט לאסוף ולכנום, אולם אנכי מה? נמד לגבי נבהות
ערכך, אנכי אשר אך נרודים שבעתי, כל אשר לקטתי אך לפי היה,
אך את בטני מלאתי, ומעט מעט הגותר טמון חוך אהלי, ושש אנכי
כי לא הבאיש ורמה לא היתה בו. לא כן אתה, כל אשר לקטת היה
למשנה בידך, מהם אכלת ושבעת וחלקת לכל בני עמך אשר בארצנו,

אגרת.

מזכרת אהבה.*

ב' מרחשון ה'ר"מ, אדעסא

ר' עמך אהבי הרבך מאת, מחמד לבי ונפשי,
חכם לבב ואיש חבונות, המפורסם מות' יצחק בער
לעווניזאהן נ"י!

הלא שמעת רעי יקר! כי עליך חרדתי חרדה גדולה, בשמעו
שמע כי עזבת את החיים, ועם המתים שכנה נפשך; שמעתי וימת לבי
בקרבי כי האמנתי, ולא פללתי כי שוב תשוב אלינו כעת חי; עתה קולך
עלה באזני, בחיל קראת אלי לאמר, "חי חי אנכי, עוד נשמת שרי עמדי"
אמרת ותדי רוחי: אחי! אמרתך החיתני, נקומה נא נשתתה ונברכה
לפני המחזיר נשמות לפגרים מתים לשעתים, ונאמר לפניו הללו יה!

יקררי עם ספרך אשר כתבת אלי ר' חשרי אמרת, כי ראש חשנה
ההיא היא שנת השבעים לימי מגורך על הארץ; ואנכי אוהבך סגוער
אוהבך עד זקנה ושיבה, האנכי לא אחוג אתך חגך זה הנאדר בקדש?
יקום רעי! הנה הכאתי לך ברכה בשם ר': הן שנה זאת ימלאו ימך
כימי סלך אהרן, יואל אלהים ויוסיף על ימך עוד חמש עשרה שנה

(*) לטוב יזכר פה שם כותב האגרת הואת יקר רוח משכיל וחכם דודש
חבונה ושחר קדמונית ה"ח חרבי המופלא מוח' אריח לוב לאנדעסבערג ז"ל
מקדעניץ (שהיה מתגורר באדעסא ימים רבים עד יום מותו ה' איר
ה'תרכ"א). הוא היה אחד מהמשבילים אשר נלבד שאר עיני החכמה אשר
קמה לעצמו היה לו גם יתרון חכשר בחכמת לשוננו הקדושה וידי מומרך לדבר
בה צחות כי נתן לו אלהים לשון למודים בתן מוצקת וכוח מווקקת כאשר
חתימה עיני הקורא במכתב האחות הזה. הוא היה תמיד אוהב נאמן לדודי היקר
כי נקרה אחד לשניהם גם היא היה מנודף כלי חשך מפגעי חוסן ותלאות
הבות וצרות מצאוהו כל ימי חייו. אך מעט ראה בטובת ארץ החיים אך הרכה
ראה חכמה ודעת אשר אסף בעמל ויגיעת בשר גלא הפני ורק זה היה חלקו
מכל עמלו תחת השמש. גם דודי ז"ל היה אוהבו ומוקירו כנראה בספרו
בית האוצר כי שם נמצא גם מכתב מהחכם הזה אשר כתב לספוד ולקונן
לקונן על אביו כי הלך ואיננו. ודודי ז"ל אספו בספרו להראות לקוראיו עוצם
יד מרבה וכוחו בכליזה העברית. גם אנכי אקיים פה את נדרי עלי להעלות
כדפוס גם את מכתבו היקר הזה אשר שלח לדודי לברכו כיום טובה ושבתה'
יום כלאת לדודי שנת השבעים לימי שני חייו. בטוח אני כי כל קוראיו יתענגו
על ברכת לשוננו ויהנו לי השואות הן על זה. גם יחוו בו ויתכוננו מרחוק דבריו
בהשתדך נפשו אל חיק רעי גם קצות חיי שני האנשים החכמים האלה
אוהבים נאמנים שבעי רוגו ומלאי חכמה, יהי זכרם לברכה ושנים לעולם.

שבמשנה וחלמוד ירושלמי ובבלי וכפרא וכפרי וכיילחות וברייתות, וכן ספר קריח ספר שהוכרנו הוא ספר המברר ומורה כל הדינים מתורה שכחכב. ותורה שבע"פ, או מי"ג מדות התורה או הלכה למשה מסיני ומסודר להלכות כספרי יד החזקה הנ"ל.—

ובספר אגרת התשובה להקראי ר' ישעיה המלמד (הגרפס כסוף ספר משאת בנימין) כתב בדברים האלה, ה"ל: אולם הנקראים **ימחכמי ישראל** י"ג מדות, כמאמר ר' ישמעאל **בתורה כהנים** (הוא ספר הספרא) י"ג מדות התורה נדרשה מקל וחומר „מגזירה שוה וכו', וגם מצינו לחכמיהם (של האומות) שיש גם להם **יבריניהם** ובחקותיהם י"ב מדות וכו' עכ"ל, וכסוף הספר הזה אגרת הסוברה נמצאת מהחכם פירקאויטש איוו תשובה וכתוב שם בח"ל: **פנת יקרת רחני** (של הקראים) עומדת על שלשה רברים א): על **הכתוב. ב): על ההיקש** (היינו י"ג מדות הנ"ל. ג): על **סבל** **הירישה**, (ה"ל הקבלה איש מפי איש או תורה שבע"פ) עכ"ל.—
ובעל דוד מרדכי בספרו זה (דף ט' ע"ב) מביא בשם הקראי בעל מטה האלקים שכחב: שיש מן הפירוש המקובל האמיתי כספרי הקראים גם במשנה וחלמוד ואגרות וברייתות פסקתא כפרא וכפרי מכילחא ילקוט ורבת (ר"ל מדרש רבה) ודומיהם. וכתב עוד שרבותיהם הגדולים (של הקראים) כספרי פוסקיהם ודיניהם לקחו כמה ענינים מן המשנה. **ותם ר' נסי בן נח** אמר שהקראים מחויבים ללמד המשנה והחלמוד כי רוב המשנה והחלמוד הם לקוחים מרברי הקראים הקדמונים, עיי"ש ברוד מרדכי עוד תרכה מענין הזה.—

השאר יבוא אי"ה בעלים הנאים במחכרה ב'.—

ניתן שלש—סעודות— או הרימו בני הכית את קולם כשחוק; כי הבינו את טעותו של זה החינוק, שחשב שלש—סעודות, הוא איזה מאכל מיוחד.—

כדבר הזה הוא ממש עם הקראים כאשר נשאלו מהאומות אם יש להם תלמוד אומרים לא, ובאמת יש להם ממש כל דיני התלמוד, עפ"י רוב כלשון הזה ממש אות באות, ואדרכא עוד יותר ויותר מאתנו דינים וחומרות יתירות, רק שספריהם שכלולים כמו אלה הדינים, נקראו בשמות אחרים "סבל הירושה", "ספרי המצות" וכדומה. ואצלנו יחד כל הדינים הללו נקראו משנה ותלמוד, והיינו הך.—

ויון הך נפלא שרכים מהקראים בעצמם בספריהם מודים לפעמים כפה מלא על התלמוד:

ו"ל הקראי בעל טירת כסף (בפירושו לספר המכתב על התורה בפרשת שופטים): "מה שקצרו חכמינו (בעלי המקרא בהלכות ודינים) נמצא ביאורו בדברי חכמי המשנה, ואלו ואלו דברי אלקים חיים".—

וכן כתב החכם פירקאוויתש בכיאורו לספר המכתב (דף ט"ו ע"א) ו"ל: "בדברים שאין שום מחלוקת שהם פה אחד כפי כל המקבלים (ר"ל להרבנים והקראים יחד) לא יאריכו (חכמי הקראים •בספריהם) מפני שכבר חכמי הרבנים האריכו (בספרי התלמוד) •יבפרטי דקדוקי דיני המצוה כדק, וכהלכה, אך ורק יזכירו חכמינו •(הקראים) ו"ל שרש המצוה בקיצור" עכ"ל. גם מזכיר שם החכם פירקאוויתש (כדף ועמוד הנ"ל) את דברי רבי שמעון בן יוחאי בכבוד רב, וגם את ספרו הקפרי⁽¹⁾ (המכונה לר' שמעון בן יוחאי, וחיברו רב תלמידו של רבינו הקדוש), וסימך עליו כעל עמוד כדול, וכן מזכיר שם לשבח החכם פירקאוויתש עוד חנאים מהמשנה.—

גם סומכים בדינים על ספרי יד החוקה להרמב"מ ועל ספר קריית ספר להרב ר' משה מטראני והוא ספר המצות, עיין בכיאור על המכתב דף ט"ו ע"ב. וידוע שספרי יד החוקה כוללים כל הדינים

(1) שהוא אחד מהמקורות הגדולים למשנה ותלמוד.

וכן מזכיר טשאצקי ואמר: הקראים היום מתפארים בהכלים
"שהיו בימי קדם עם רב כחול הים וככוכבי השמים לרוכ", גם אומרים:
"שהיה למו ספר היחס מאדם הראשון עד קרוב לזמנינו והיה כחוב
ספר היחס זה על עור דגים", (וכן מצאתי גם אני קצת מאלה
הדברים בספר דוד מרדכי, עיי"ש).—

מספר הקראים היום בעולם מעט מעט, ועיין בסוף ספרו של החכם
טשאצקי הוא הספר הנכבד כלשון פולניא. (Rozprawa o Zydach.)

פרק זיין.

מבוא.

טרם אבוא לגוף הענין בפרק זה אפתח במשל פי ואספר
מעשה שהיה:

היגוק אהר העיר משנתו ביום א' השכם בבוקר ויצעק בקול
גדול לאומר: "נתנו לי לאכול כי רעב אנכי מאוד" ותאמר לו אמו
אביו: הלא אכלת אמש לעת ערב שלש—סעודות¹⁰, כמינו כולנו?
ויצרח התינוק בקול מר ויאמר: "למה תכחשו בי ואנכי לא אכלתי
שלש—סעודות", ותאמר לו אמו האם לא ישבת יחד אתנו לשלחן המול
כבוא אביך ואחיך מבית הכנסת סמוך לחשיכה? ויאמר התינוק "הן"
וכי לא נתנו לך לפני האכילה לשחות מעט יין מכוס של אביך? "הן"
וכי לא נתנו לך חלק דגים וחלק בשר? "הן", וכי לא נתנו לך חלק
דייסא ולפת? "הן", האם לא אכלת עוד מאכלים אחרים אשר לא
אכלנו אנחנו? כי אכלת עדשים ופול וחררות אשר הכאת בתרמילך
מן השכנים? "הן", ואיך למה תאמר שלא אכלת שלש—סעודות?
הלא אכלת עוד יותר מאתנו! וכשמע התינוק הדברים הללו, הרים את
קולו ברעש חזק ויבך כבי גדול, ויאמר: למה תשקרו? למה תכחשו
בי? זוללים! מסתמא אתם לברכם אכלתם שלש—סעודות, ולי לא

(10) הסעודה השלישית כשבת. הבונה פה במדינה אצלנו כשבוש
ונקראת כפי ההמון שלש—סעודות.

הולידה אחר מותה את ר' בסתנאי, עב"ר, וא"כ איך מסר לו אביו קבלתו אחר שכבר מת קודם שגולד הוא !

הקראי - בעל אורחות צדיקים (שחיבר את ספרו זה בשנת ה' אלפים הקי"ו) יספר שם בספרו (דף י"ח ע"ב) בין המון שקרים וכיפורים בדוים מה ששמע מפי בנות הקראים נשים הזקנות המזרות בלבנה) שמכת הקראים (שהיו נקראים בזמן שני בשם צדיקים) היו רוב הכהנים הגדולים והסנהדרין מורי התורה, והיתה ביד הכת זו אז השררה והנהגת המלוכה, ובחורבן הבית נהרגו רוב אנשי הכת שלהם והגדולים שבהם, ולא נשארו מהם כ"א מעט. אכל כהת הפרושים היו שפלים ופחותים יושבי אוהל, ונשארו חיים. גם כאשר ראו כהת הקראים אז שיהיה מוכרחים לכוא בגולה כחוץ לארץ בארץ טמאה ולא יוכלו לקיים מצות התורה ובחומרות יתירות כראוי, לכן בחרו למות על קידוש השם, ונהרגו כולם, וכת הפרושים שהיו מקילים חמיד כמצות כמו היום, ולכן לא חששו על חרבן הבית ועל הגלות, ויצאו אחר טיטוס הרשע ונשארו בחיים. (וכדף י"ז ע"ב) כתב שגם בבית ראשון היו רק מהם הגדולים והחשובים, ונהרגו ג"כ רק הם מפני שהיו החשובים עיי"ש.

ויאמר נא כל קורא משכיל, האיך זאת כסלות זכרות לספר דברי כוב כאלה ברכים, לפני כל יודעים וחכמים שבעולם, הלא כל המון ספרי הקדמוניות ודברי הימים וספרי הזכרונות מהסופרים הגדולים הקדמונים, גי'ם, נוצרים, ערביים, ויהודים, כלם פה אחד יספרו בהפך שכת הפרושים היתה הכת היותר גדולה, והיו תמיד הגדולים והחכמים והחשובים ומנהיגי המלחמות, ופלאוויאוס יוזעפ'ם (שהיה בעצמו מכת הפרושים כמו שמחפא"ר בזה בספרו) הלא היה הוא משיח מלחמה, והוא אחו בעוכי הקורה במלחמה עם הרומים או והראה נפלאות, וכמו שהעיד עליו טיטוס בעצמו, והוא היה חכם ומלומד נפלא ולא זזה ידו מיד פלאוויאוס זה, וזה הכסיל בעל אורח צדיקים אשר הלך חשכים ואיך נונה לו, בא ומספר חלמו שהפרושים ישבו אז באהלם תחת התנור !!!—

ומצעות, והחליפוהו בזה הקדמון, ואין זה דבר חדש אצל סופרי הקראים, להזלוף אתרונים בקדמונים, כי אינם בקיאים, וכמו שמיחז החכם פִּירְקַאוּיִטֶשׁ כסלע המחלקות (שהרפים כראש ספר פינת יקרת) את המאמר הנמצא בתלמוד „אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה“ להלל הנציא חבירו של שמאי, וכאמת המאמר הזה מיוחס שם בתלמוד אל האמורא ר' הלל, שהיה זמן רב אחר הלל הזקן. —

ואך כתבי כל הנ"ל דרשתי וחקרתי בספרי חכמי העמים הסופרים הקדמונים, וראה נא קורא משכיל! דבר נפלא שמצאתי בדבריהם, שכולם פה אחד אומרים שחוננו לא בנה המזבח זה ממש בעיר אלכסנדריא, רק בגליל של אלכסנדריא בעיר אחת הסמוכה להעיר הגדולה אלכסנדריא, והעיר הזאת שכנה שם את המזבח היחה נקראת מפי היונים בשם „Leontopolis“, והקראי הזה הוא מספר שהראו לו ממש בעיר אלכסנדריא, (וזה שדדק במלותיו התלמוד (שהוכרנו לעיל), לא אמר שכנה בעיר אלכסנדריא, אבל אמר סתם באֶלְכֶסְנֶדְרִיא, ר"ל בגליל שלה) — וגדולה מזו שלפי עדות כל הסופרים העיר הזאת לעֶצְנֶטְפָּאָלִים כבר אין זכר לה כי נשבתה מעיר ולא נודע מקומה איה זה כמה מאות שנים. והקראי זה מספר סיפורו בערך של"ב לאלף הששי, היום כשתי מאות ושבעים שנה !!

ובסדר הקבלה שכתבו הקראים, נראה די גלוי שהוא המצאה מאוחרת, וכדרכם לכתוב חסיד ענינים בלי שום מקור ויסוד, ועלובה היא העיסה שהנחתום מעיר עליה, הלא הם כמו פיהם מורים ואומרים שאין להם שום ספר זכרונות ודברי הימים, ושלא ידעו בעצמם כלל מקור מוצאם, ומשחמשים בענינים השייכים לדברי הימים והזכרונות מקדמוניות רק מספרינו הרבנים, (עין דוד מרדכי על הסדר) ולכן כל מה שיספרו זולת זה אין אמן כמו, ד"מ כתבו (עין דוד מרדכי דף י"א ע"ב) בסדר קבלתם „רב חנינאי הנשיא מסרה לרב כסתנאי בנו“ עכ"ד. והנה כל סופרי ד"ה כולם פה אחד משיחים לפי חיים שאבו של ר' כסתנאי נהרג ע"י מלך פרס, והניח אשתו מעוברת

יהבונן נא כל קורא משכיל כמה מן השקרים בספור הזה. הן ידוע שהמקדש והמזבח כאלכסנדריא של מצרים בנה הכהן חוניו (החמישי), והוא היה בן בנו של שמעון הכהן הגדול, ושמעון זה היה בנו של חוניו (השני), וחוניו השני היה בנו של שמעון הצדיק, כמזכיר בספרי ד"ה הקדמונים לסופרי הגוים והנוצרים והיהודים, ועיין יחיספון לרומיים (קדמוניות ספר י"ב פרק ט'), והוא המקום הנודע בתלמוד (המזכיר אחר זה) ובספרי הגוים והנוצרים בשם "בית חוניו" ונחלף לו לבעל מטה האלחים חוניו בן חוניו בן שמעון, בשמעון בן שטח, כי שם זה שמעון בן שטח מרחף תמיד על שפתי הקראים כנודע לכל, וברכר כזה קל מאוד למעות'— גם ראה נא קורא נכון! איך הקראים ממלבללים תמיד בכל עניניהם, המה יכוזו אח שמעון בן שטח על חטאתו הגדולה שבנה מזבח חוץ למקדש ד', (כפי הספור המוטעה הזה שהזכרנו), ונראה מדבריהם אלו עכ"פ שזה לדעתם איסור גמור לבנות מזבח חוץ למקדש ד', וכן כתב בפירושו הקראי בעל אורח צדיקים (רף י"ז ע"ב) שאסור להעלות עולה וחביתם בכמות וכולה מקום המוכחר עייש. והנה במקומות אחרים מספריהם נמצא ההיפך מן הקצה אל הקצה, היינו: שבזמן הבית היה מותר לבנות מזבחות וכמות בכל מקום אצל בית הכנסת, וכן כתב בעצמו החכם פירקאויטש בפירושו לספר המכתר רף ט"ו ע"ב ביתר מקומות ? ?

גם ראוי שתדע קורא משכיל! שהיה ג"כ אמורא ר' שמעון בן שטח (נזכר בתלמוד ירושלמי כמסכת נבא מציעא) ואפשר נגד זה ר' שמעון בן שטח האחרון בזמן, היו להקראים אז איתו מענות

(*) וכן נפל מעות קצין בתלמוד שלנו (בינחות ק"כ) שאמרו שהוניו בן שמעון הצדיק בנה את המקדש והמזבח כאלכסנדריא, אבל כאמת היה חוניו זה שבנה המקדש והמזבח נכר שמעון בן חוניו בן שמעון הצדיק. ואמרו שם שהוא בנה זה המקדש והמזבח ע"ש הכתוב דישעיה ביום ההוא יהיו חמיש ערים בארץ מצרים ותי עיר ההרס יאמר לאתח (עיין ספרי שרשי לבנון בחברת א')— ובהקדמת סלע המחלקות להחכם פירקאויטש ראיתי שבא זה החכם בדבר חדש, והרכיב את שמעון בן חוניו עם שמעון בן שטח' ושהאחד עור את השני, והשנים הללו היו רחוקים בזמן זה כזה ?

הסיג על דניאל מיוחס בטעות אליו, והקראים הוסיפו בו איזה דברים, וגם דעה זו הוסיפו בו, (עיין שם פרשה יוד פסוק ג') ועוד נמצא שם בענין הזה דברים שאין להם שחר). — ובאמת לא כן רעת רכותינו בעלי התלמוד (עיין ספרי ראה פיסקא עייה, חולין דף י"ז ע"ב, רמב"ם הלכות שחיטה פרק ד' ועיין הכ"ט שם). —

ג) : המשמש מטתו בשבת חייב סקילה בכית דין, וטעם האיסור זה ? מפני שהוא מזויע זרע, וכתוב אשה כי חזריע, וכתוב שכבתו לזרע, כי היא כמו הארץ, ועוד טעמים אחרים לאיסור זה מפני שהיא מלאכה, ועוד טעמים אחרים. (פנת יקרת להקראים ענין שבת טור דרך המות).

ד) : לכל בהמות החיות ועופות הגשחמות יש שכר לעולם הבא, השוחט הבלתי סאמין כזה שחיטתו נבלה ואסורה, (הלכות שחיטה להקראי ר' ישראל המערכי פרק א' ופרק ט').

ועוד הרבה כמותם.

פרק ואו.

כתב הקראי ר' מרדכי בספרו ד"ד מרדכי⁶⁾ (דף יוד ע"ב) שנמצא כתוב בספר מטה אלקים (והיא להקראי ר' משה בן אלהי, כשייצו שנפטר בשנת של"ב לאלף הששי) שעבר דרך עיר אלכסנדריא של מצרים, ואמר לו איש אחד מכת הרבנים על בית חפלה אחר של הישמעאלים שם, שזה היה בית הכנסת של היהודים ושם היה מוכח שבנה שמעון בן שטח, עיי"ש כל הענין איך הוא מתפאר שם כזה המעשה ובזכותיו שהיה לו עם הרבנים על הרבר הזה. —
כבר בררנו לעיל שזה דרך כסל למו לחכמי הקראים לרדוף אחר דברי הכל, ולאחוז בעלה נרף —

⁶⁾ הוא הספר שחיבר המחבר הזה להנצורי הראשעססאר Jac. Trigland שהוכרנו, ומן הספר הזה וולתיו הוציא טריגלאנד זה וחיבר ספר מיוחד בדבר הקראים, יהלך כסובא בארובה אחד דברי המחבר הזה דוד מרדכי. ואחרי טריגלאנד זה יביטנו המון סופרים מהנצורים, המדברים מהקראים, וכבר ראה הקורא את כזבי זה המחבר דוד מרדכי, ועוד יראה אי"ה אח"י להלן. —

יען שאחד מחכמי הקראים המאוחרים אומר נ"כ כמנתו שתהיה הבתולה
זו בת כהן והשני אומר **אפשר** שתהיה בת כהן!!—

וגרולה מזו הלא המאור עינים אח"כ כסוף הפרק הזה (היינו
פרק ה') מוכיח בעצמו בראיות שפילון לא היה מכת הצדוקים אבל
מן הפרושים עיי"ש. ומכל זה העלים החכם פירקאָוויטש את עיניו.—
ומי שכל עור הקורא את ספרי פילון על הסדר אשר לא יפגע בכל
שעל ושעל עיני הגדה ורמזים בסודות, ממש על דרך לימודי הפרושים,
ובספרו מחיי משה בתחלה, אמר בפה מלא, רוב הענינים שכתב
בספר הזה בא לו **מקבלת הזקנים מדברים שבוע"פ**. עיי"ש.
פי באמת הרבה לימודים נשגבים ברמזי הסודות וחכמה נסתרה ע"ד
לימודי הסודות של חכמינו הפרושים נמצאו שמה.—

גם נראה מרבני החכם פירקאָוויטש שם שחשב שפילון היהודי
כתב את ספריו בלשון עברית, ואינו כן כי פילון כתב ספריו בלשון
ובכתב יונית. והסופרים מסופקים כלל אם ידע פילון לשון העברית,
עיין מאור עינים.—

ומובטחני בזה ידידי החכם ונבון ר' אברהם פירקאָוויטש נ"י,
כאשר ישים עיני ולבו אל כל מה שהשנתי עליו, יודה לדברי; ויוסף
כי אהבה; כי שנינו רק האמת מגמתנו.—

פרק ה'

עוד כתב החכם פירקאָוויטש שמוכחט שיורו האומות לחזרת
הקראים.—

ואני חסד מאוד על דבריו אלה, במדומה לי שלא תוכל תורחם
לעמוד בנסיון אם יעלה חכמי האומות על מאוני הבחינה השכלית,
וגפרר פה לדונמא כמה מדיניהם.

(א) : **עין** החת עין גוי' היא **כמושמי"ן** ולא כופר פומן,
(עיין ספרו חותם חבנית דף נ"ד ע"ב) (והוא באמת דעת הצדוקים
החבייטופים הקדמונים).—

(ב) : **שאסור** לאכול בשר כנולה, (עיין המכחר פ' ראה, בשם
רכוחו ובשם אשכול הכופר). (וכבר בררנו במקום אחר שהפירוש

איש קרְוִיתִי (תלמוד ישוע הנוצרי) שמסר את ישוע הנוצרי ביד הכתנים והסנהדרין היה מֶכֶת הקראיב, זה הנקרא בבית חרשה בשם „איש קרְוִיתִי“ עיין (כנוף ברית חרשה בלשון היונית).—

ג): יקרא נא הקורא את ספר חיזוק אמונה שחיבר אחד מהכמי הקראים, והוא בקורת עזה וקשה על ספר ברית חדשה מהחל עד כלה, ומענות רבות נגד יסודי דת הנוצרית. וכן בספר אשכול הכופר (והוא הספר הגדול והנכבד להקראים שסומכים עליו) נמצאו מענות רבות. נגד ישוע הנוצרי ודת הנוצרית, ונמצא שם על זה הענין שני פרקים גדולים, היינו פרק צ"ט ופרק קוף, נשמטו היום ברפוס שהרפוס החכם פִּירְקָאוּוּטְשׁ הספר הזה אשכול הכופר, השני פרקים הללו. ועיין שם ברפוס זה בהתחלת פרק ק"א גם שם בהקדמה של ר' כלב בהתחלת ספר זה אשכול הכופר וחראה כי כנים דברי.—

פרק ד'

כבר הראית לדעת שזה דרכם של סופרי הקראים ליחס לעצמם אנשים מצויינים מקדמונים, בלי שום אות וראיה, וכלי שום מקור קדמון, ושם נא עיניך וראה, כי החכם פִּירְקָאוּוּטְשׁ בכיאוורו לספר המבחר בהקדמתו (דף ב' ע"א) כתב שפִּילֹן היהודי (הוא יודיהה האלכסנדרוני שחי בזמן הלל ושמיאי) היה סכת הקראים, וגם זה כתב בלי אות וראיה וכלי שום מקור. ונראה לי שיצא לו דבר זה מטה שנמצא (בפרק ה') כמהרורות שניות למאור עינים לר' עזריה מן האדומים (דפ"ס וויען 1830) שפִּילֹן היהודי אומר שהכהן הגדול לא היה נושא כי אם כהן, ואמר שם החכם בעל מאור עינים שמצא נ"כ בספר המבחר (להקראים) שגם הוא כתב שתהיה הבחולה זו כהן וכן מצא כתוב בספר כתר תורה (להקראים) שאמר אֶפְשֶׁר שתהיה כהן. ומסיים שם החכם בעל מאור עינים שנראה שפִּילֹן היהודי ארח לחברה בזה (ר"ל בדבר הזה) עם אנשי רשע, עכ"ל בעל מאור עינים, וכוונתו שכרעה זו היה פִּילֹן נוטה לדעת הקראים. מעתה ישפוט נא כל קורא בעדק האם נוכל להוציא מזה שפִּילֹן היה קראי.

גם מצינו בפירוש בספר הכרית הרשה (Mathens 23) שזוע ישוע הנוצרי כפה מלא אל תלמידיו ואל כל קהל ישראל לשמוע אל דברי חכמי הסופרים והפרושים, וכל אשר יצו להם הסופרים הפרושים לשמור, ישמרו ויעשו; כי הסופרים והפרושים יושבים על כסא משה רבינו, עיי"ש. ואיך אין לך עדות גדולה וברורה, שלומדי חכמי הסופרים והפרושים היו יקרים בעיני ישוע הנוצרי, ואיך יוכל זה החכם פִּירְקָאוּויטש לאמר בהיפך הדברים הללו שלא הודה ישוע הנוצרי לחורת הפרושים, ושכן נראה מדברי אבן גוליון (הוא ספר ברית הרשה)? וכן פֶּאָרְל (תלמיד הראשי של ישוע הנוצרי) אמר בפירוש וז"ל: הייתי פֶּרְנֹ'שׁ כתלמידים הישרים באַמְוֹתֵנוּ וכו' (Acta. Apost. 26) וכחב שם בכ"ח שהוא היה תלמוד של של ר' גמליאל ראש חכמי הפרושים.—

ב): כת הצדוקים הלא היו מלעגים מאוד על ישוע הנוצרי, כמבואר די באר בספר הכ"ח, ושאלו אותו בדרך היחול על האשה עם שכעה בעליה, כי לא האמינו אלה הצדוקים בעולם הכא וכחחיית המחיס, כמבואר שם בכ"ח.— גם הכהן הגדול אשר צוה להמית את ישוע הנוצרי היה מכה הצדוקים, כמו שכתוב בספר ברית הרשה (Acta. Apost 5) וז"ל: "ויקם הכהן הגדול וכל אשר אתו והמה מכה הצדוקים ויטלאו קנאה וישלחו ידיהם בשוחי (ישוע הנוצרי) וכו' וכ" עיי"ש.—

וכן נהרג יעקב המשולח לנוצרים, ע"י איש מכה הצדוקים כמו שכתב הכומר המלומד הצרפתי נֶאָנְאָסֶ (Nonnotte) בכפ"ה נגר ווֶאָלְטֶר, (חלק ב' ער 305) בהעקקה האשכנזיה (רפיס Presburg 1781) וז"ל: "אין סֶאָרְנֶאָעֶר (ר"ל איש מכה הצדוקים) העטענט דאס פֶּאָלְק צו יערוואלעם אויף, אונד לאַססט דען הייליג. יאַקֶוב (יעקב) שטייניגען, עכ"ל.— וכן כתב החכם ווֶאָלְטֶר (Voltaire) (כמוכר שם) וז"ל "דער הייליגע יאַקֶוב (יעקב) ברודער דעם העררן יעזוס, ווארד אויף בעפֶּעהל איינעם סֶאָרְנֶאָעֶרס (ר"ל איש מכה הצדוקים) געשטייניגט, עכ"ל.— ויוכל להיחזק שיתורא

הנוצרים להמעיט כבודו שהיה מכת הצדוקים, (שמהם יצאו הקראים) עי"ש בדברי טשאצקי כל הענין.

ובאמת הוא דבר שאין לו ספק שישוע הנוצרי ותלמידיו היו מכת הפירושים והוא בעצמו היה תלמיד מובהק לר' יהושע בן פרחיה ראש חכמי הסופרים והפירושים, וכן קיים בעצמו ישוע הנוצרי מצות מדברי סופרים (עיין Jerusalem v. M. Mendelssohn) וכן הלך לחוג חג החנוכה (בכתוב בספר בריית חדשה), וחנוכה הלא הוא מדברי סופרים, והקראים הלא אומרים בפירוש שחנוכה היא מצוה כרויה וכמו שכתב החכם פִּירְקָאוּיִטֶשׁ בעצמו שם כותם חכנית (דף נ"ח ע"ב). גם מבחישים הקראים הפירוש המקיבל לחכמי הסופרים והפרושים שטוֹכְפּוֹרֶה הוא תפילין, ומחכמי הנוצרים היום הלא מודים ואומרים שישוע הנוצרי לא היה מתנגד כלל על גוף מצות תפילין, רק על אלה האנשים שנשאו תפילין רחוקות וגדולות היה מתנגד, וכמבואר בספר בריית חדשה (Matheu. 23) ועיין בספר הנכבד לחכם מפורסם מהנוצרים Hebr. Alterth. H. E. Warnekros S. 421.)

גם חכמי התלמוד אמרו שאין לך דבר העומד בפני פקוד נפש, ואפילו ספק נפשות להקל, ודוחה כל המצות (חוץ מג'ע וש'ד ועי"א) ומביאים ראיה לזה שהכתן אביתר נתן לדוד ואנשיו לחם הפנים כי לא היה לו לחם אחר, ומפני סכנת הרעב מותר לאכול כל דבר, והקראים מתנגדים על זה, ואומרים שהראיה שהביאו חכמי התלמוד מן לחם הפנים שנתן הכתן לדוד ואנשיו הוא ראיה שקרית, כי לא נתן לו לחם הפנים כי הוא קודש קדשים וזה אסור, אבל נתן לו לחם קודש סתם, כמו לחם מקמח תרומה או לחם חודה, שישראל רשאו לאכול במהרה, עיין בספר המבואר להקראים על הנוצרי פ'שה אמר, ובפירושו במסוק ודחה לאהרן ובטו ואבלתו. והנה בדעת חכמי התלמוד שאין לך דבר העומד בפני פקוד נפש וכו', הוא ג"כ דעת ישוע הנוצרי, גם הוא הביא לו זו הראיה סך דוד ואנשיו שאכלו לחם הפנים מפני סכנת הרעב, (עיין Math. 12. Marc. 2.)

פרק ג.

תקראי הנודע היום ר' אברהם פִּירקאָוויטש בספרו חותם חכניה שהרפאים ביחד עם ספר המבחר בשנת הקצ"ד (הוא שנת 1834 למספר הנוצרים) אומר שם: „ישוע הנוצרי היה צדיק וחסיד והוכיח את ישראל „במישור, והוא היה מכת הקראים, (מתנגדי הפרושים) ובעבור זה הרגוהו“ ודבר זה שישוע הנוצרי היה מכת הקראים מכיח ה' פִּירקאָוויטש בשם החכם הנוצרי המפורסם טשאצקי. (אינו מצוין כאיזה ספר כתב זאת החכם טשאצקי גם אינו מעתיק כלל דבריו).—

עוד כתב זה החכם פִּירקאָוויטש (שם בקיצור חכלית ישעיה שהוסיף על המבחר כרך מ"ה) וז"ל: „אחינו בני עשו הנוצרים לא שפכו את דם בני מקרא ולא גלום ממקומם כי חמלו עליהם בידעם שהם נקיים מן הדם ששפכו סופרים ופירושים את דמי מי שהוכיחם על מעשיהם הרעים, ושלא הודה לתורחם שבע"פ כנראה ממשמע ידברי האבן גלית" עכ"ל פִּירקאָוויטש.—

כל הדברים הללו אין בהם מחוס, כולם מיוסדים על אכני תהו וכוהו.— א): הערות זו שמביא בשם החכם טשאצקי שכתב שישוע הנוצרי היה מכת הקראים, שקר ענה, אדרכא טשאצקי מכחיש זאת, ודברי טשאצקי אלו הלא המה נמצאו בספר *Pomniki Historji Literatary Polskiej przez Michała Wieszalewskiego w Krakowie 1835. Tom. 2. Rozprawa Tadeuszo Czackiego* בער 134. שם מכיח טשאצקי בשם הנוצרי טריגלאנד (6) שהחכם העברי הנודע אָראָבִיאָ (Orobio) (7) כתב כאחר מספריו שישוע הנוצרי היה מכת הקראים, אבל החכם טשאצקי שם מכחיש זאת, ואמר שאָראָבִיאָ לגודל היסורים שעשו לו הנוצרים בשפניא, אמר מכאב לב על מחוקק

215 p. Trigland (6)

ודע קורא נעים! שטריגלאנד זה הוא שלכנינו חיבר הקראי ר' מרדכי את ספר דוד מרדכי, עיין בודו מרדכי.

(7) אָראָבִיאָ זה היה פילוסוף גדול וחיבר הרבה חיבורים בלשון רומית ושפניא וכמה שנים היה כעונה ביסורים קשים בן האינקוויזיציא בשפניא, והוא עבד בנסיך, עיין ספרי אשס דמים (צד 86) וחמצא כל ענינו בקיצור.—

להם כלל. ואם יתאמצו לפעמים להראות לנו איזה ענינים כאלה מן אחרונים שבהם, המה מלקטים אותם מן המשנה והתלמוד וספרי ד"ה שכתבו אחינו בית ישראל. — מעתה האין זאת כסלוח מהם, שעל כמה ביאורים ופירושים הנמצאים בספרינו הקדמוני קדמונים שחיו בזמן בית שני, שכתוב בהם שהביאורים הללו קבלו הם מן אבותיהם ורכותיהם בקבלה עד אנטיגנוס, שקיבל מרכותיו עד משה, ואמרים לנו הקראים ששקר הוא ולא קבלו אלה ראשי חכמי המשנה מן אנטיגנוס הדברים הללו כקבלה. והנה מן אנטיגנוס עד ראשי חכמי המשנה הקדמונים יהיה זמן ערך מאה שנים, וזמן קצר כזה תוכל להיות הקבלה אמיתית עכ"פ, וככל זאת טוענים הקראים ששקר אמרו חכמי המשנה, לא קיבלו, ומאחזו טכקשים הקראים להאמין להם על סיפוריהם שמספרים היום לנו כספריהם החדשים שכתבו עפ"י קבלתם החדשה שאמרו שכך קבלו אלה הסופרים החדשים שלהם מפי רבותיהם עד מפי עד (בעל פה ולא בכתב) הן בר"ת והן כסיפור דברי הימים הנוגעים להקמת הכת שלהם, וכל עניניהם, וזמן רב יותר מן שני אלפים שנה!!

הערה: החכם הצרפתי דעפפינג כספרו ד"ה ליהודים הנדפס, בפאריז 1831 והנערק גם ללשון רוסיא אח"כ, כתב שם (חלק א' ע"פאכע ב, פרק א. כסופו) וזה הוכן קצר מדבריו:

„ב ערך המאה השלש עשרה ולמנין המצרים) זמן רב אח"ז היו בשפניא ה"רכה מן כת הצדוקים. — ואף שכת הקראים המה נצר מכת הצדוקים יכבר היו בזמן הזה נפרדים אלו מאלו. — הצדוקים חללו אע"ז שהיו כנודע ימהם מכחישי החיות המתים והשארית הנפש וכו', מכל מקום היו גדולים יחשובים שם בשפניא, וכפרט כעיר בורגאס (Berges). ואח"ז ספוחבו משפניא הצדוקים ואחר אשר המה ראשונה כת הקראים שם. — כעיר בורגאס הנוכרת, היתה יד זאת הבת על העלינה ומשלו ככת הרבנים והיו מצויקים ילהם מאוד, והעבירו את כת הרבנים בבת על דתם, והיו מוכרחים לתהרפנים ים בליל שבת, לשבת בחשיכה כבורם, עד שלבסוף נדרו כת הרבנים כהם, והדליקו נרות בשבת, והיו ואת למורת רוח הצדוקים וירגנו מאוד, עד שבא הדבר לפני כס המלך אלפונסו בלך קאסטילאה. והמלך נחערב מאוד, בדבר הזה, עד שנצחו כת הרבנים את כת הצדוקים, וכעור חכם אחד יהודי מכת הרבנים איש גראגארא, רופא המלך היה, ואו יצאה סקודה באת המלך אל הצדוקים או שיעובו את ארצו או יקבלו דת הרבנים. — וכן אז לא נזכרת דת הצדוקים כפי סופרי ד"ה משפניא, כי היו הצדוקים שם מורדפים מן כת הרבנים ייכן דנו ריב. וכנראה הישבע עשרה ולמנין הנוצרים) נראו מהצדוקים כמדעניה ה"אלאני בעיר אמשטרדם. — לאחר מהצדוקים שם כאמטטרדם נתנו הרבנים ככה"כ בקידת, ד"ל מלקות... עד כאן דברי הסופר הזה. —

כפי כח הפרושים שלא יכלו או לא רצו להבריל ביניהם, קראו כולם בשם צדוקים, כי כאמא מן שרש כח הצדוקים היו כל אלה הכתוב הקטנות.—

בספרי הקראים כגון בספר אגרת קריה נאמנה (הנעתיק ברשימה הספרים וואלף) ובספר אשכול הכופר (בשם הקראי ר' דוד בן מדואן אל דקי מספרו המקמץ, או אל מקמץ), וכן בעל דוד מרדכי בספרו זה (דף ב' ע"ב), מזכירים שהיו י"ד כתות בין היהודים, ומזכירים אותם בשמם. ומצאתי שם בין הי"ד כתות הללו כת אחת שהיתה נקראת כת קריייה, ויכול להיות שהכת הזאת היא כת הקראים היום, והם הכבו כן את שמם, ואולי יען שמצאו בחלמוד שקורא שלשה אמוראים רב ושמואל ורבי יוחנן לגודל בקיאותם במקרא בשם קראים, והיחיד קראי, הסבו הם ג"כ את קראים חמורת קרעים, ואולי נקראו כן ראשונה קרעים, יען שנקרעו מן כת הצדוקים, כמו שנקרא בליא איש אשר יפסע בדתו בשם אבטרינגניגער, ר"ל שנקרעו מן הדת (אכנעסרענט). וכן בלשון רוסיא „раскольники“ ר"ל שנקרעו מן הדת. ויען שכת הצדוקים הראשונים לא האמינו בשום תורה שבע"פ ולא בתמיית הפתחים והשארות הנפש, וכת זו של הקראים התחילו באיזה זמן פאנור להאמין במקצת תורה שבע"פ ובתמיית הפתחים והשארות הנפש, היו נקראים מן יתר הכתות של הצדוקים בשם קרעים.— ובאמא אינם יכולים להראות לנו משום ספר קדשן מדיה עברים ונוצרים וגוים קדמונים שהיתה בעלם כת קראים, ורק מזמי עני ושאל בנו נמצא בספרים כת קראים. אין זה כ"א כמו שכתבנו.— וכן על כל טענותיהם ופירושיהם אין להם שום ראיה קדומה, להראות לנו איזה ספר קדשן שידבר מכת שלהם ומיסודי דתם ומביאור התורה שלהם, כמו שיש לנו ספרי המשנה והרכה מכילתות וספרא וספרי שהמה קדמונים מאוד והמון עדיות מסופרים קדמוני קדמונים מפורסמים גוים, נוצרים, ערביים, וכדומה.—

והבידך אם נאמר להם, הראינו עכ"פ ספריכם הקודמים על מה אתם כותבים, או עכ"פ איזה ספר דיה קדשן שלכם, ומזענים שאן

כת מיוחדת ולא שהיו נברלים מן הכח החסידים מכל וכל, אבל
היו מעדתם ומחברתם, וממאמיני דתם, כמוהם ממש, אולם בחרו לעזוב
עניני עוה"ז מכל וכל, ולהקדיש נפשם כל ימיהם לתורה ולתעודה
ולעבודת ד'.

הקבוץ הקטן הזה מיחידי סגולה היו נקראים ג"כ בשם חסידים
למען חת הברל בין השמות, קראו את עצמן לדעתו בשם יוֹסִיִּים
ע"ש יוֹסִי בן יעזר ויוֹסִי בן יוחנן ר"ל חלמידים מוכזקים של
היוֹסִיִּים הללו, ומן השם הזה בעברי יוֹסִיִּים בא שינוי ההברה קצת
בלשון היונית שרברו או היהודים השם אִיִּסִיִּים⁽⁴⁾—

ויען שהכת זו איסיים היו נקראים ג"כ בשם חסידים,
להיזוהם חסידים אמיתים, הסבו אח"כ את השם חסידים שהוגה על
כל בית ישראל (זולת הצדוקים) אל שם פְּרוּשִׁים, או מפני
שהשם פְּרוּשׁ הוא שם נרדף אל חסיד או על שם שהאמינו
בפירושי התורה ר"ל תורה שבכתב. והיה שם פְּרוּשִׁים, ר"ל
הלכי כדרך כעלי הפירושים. — האיסיים הללו הלכו ונתרדלו מיום
ליום ונשחקו אח"כ בין הפרושים—

וכת הצדוקים הלכו ודלו ג"כ מיום ליום, וכפי הנראה עובד,
יחידים יום יום את כתם והתחברו אל הפרושים, וכת הפרושים להיזוהה
בלא זה כת הגדולה והרבה כמספר אנשיה, וכל גדולי העם היו מהם
(בעזרת פֶּלְאָוִיָאס); ע"כ אין להפליא שכת הפירושים הלכה ונתרבה מיום
ליום, והיו לכמה רבבי רבנות, וכת הצדוקים הלכה ודלה מיום ליום⁽⁵⁾.
אח"ז נתחלקה כת הצדוקים המעטה הזאת ע"ה לכמות שונות, כתות
קטנות, ונברלו זו מזו בדה ובאמתה, וקבלה על אחת שם לעצמה, אך

(4) ודוע שמי שהיה שמו יוסף היה נקרא או יוֹסִי או אִיִּסִי, כגון ר' יוסף
הבבלי (חבר לרכינו הקדוש) היה נקרא אִיִּסִי הבבלי, כדאמרי בתלמוד הוא
יוֹסִי הבבלי הוא אִיִּסִי הבבלי, וכדומה הרבות (וכן כצינו במקרא לפעמים
אִיִּשִׁי במקום יִשִׁי, עיין שרשים לרד"ק שרש א ל ל). — ואולי הקריאה אִיִּסִי
בציור ח"א ויהי הרבוי אִיִּסִיִּים (עססאָנר). ואין לדקדק כחוט השערה עם
השמות ושינוי הברתם משפה לשפה, ומאומה לאומה, וכדומה—

(5) הערה לזה הענין העמדתו בסוף הפרק הזה. ועיין שם.

כל עדת ישראל שהלכו אחרי חורח שמעון הצדיק, טרם שפשעה
כה הצדקים ויברלו מן הכלל. —

הירוצא לנו מכל הניל, שאחרי מוח שמעון הצדיק נשאר הרוב
מעם ישראל על דעתם הקדומה כדת משה והנביאים, והיא היא דת
עזרא ושמעון הצדיק. ולמען תח הברל בין כה השמרונים (שברלו
מישראל והלכו להם לחד גרזים) ובין עדת ישראל שנשארה בדתם
הקדומה, הסבו שם עדת ישראל זו כשם צדיקים, לא להיחתם כולם
צדיקים והמבימים אין נקי כי אם ע"ש שמעון הצדיק ר"ל תלמידו
שמעון הצדיק והנחשבים לכה שלו⁸). — ואח"כ כאשר קמה כה
צדוק וביחוס מתנגדי התורה שבע"פ, והיו קראים א"ע גם כשם צדיקים
הסבו א"ע הכה שנשארה בדתה האמיתית, כשם "חסידים", והסבו
את שם הכה המתנגדת זו כשם צדוקים, לאמור: אינכם תלמידי
שמעון הצדיק כי א תלמידי צדוק. —

בין כה החסידים הללו קמו אח"כ קצת יחידו סגולה אנשים
חכמים ומלומדים, אנשים ותיקין שהיו פונים מכל עסקי עה"ז והקדישו
א"ע לד' ודחתה תורתם וחסידותם אמתתם, והיו אח"כ כחמשה אלפים
איש, ולראשונה היו כפי הנראה מעט מן המעט, כי יחידו סגולה
כאלה לא יוכלו להיות גדודים והמנים רבים, רק אחד בעיר ושנים
במשפחה. — האנשים הללו היחידו סגולה אלה שהזכרנו, התחברו אל

⁸ כמו שנקראת בימינו היום הכה החדשה ההולכים בקצת מנהגיהם אחר
הרב החסיד ר' בער מעוריטשער ז"ל כשם חסידים כי זה הרב היה איש
גדול וחסיד מופלג, ויבחר לו מנין בכיתו של עשרה אנשים יראים וחסידים
שהלכו כלם דרך אחד בפרישות גדולה (כי שמע שמנין כזה קם בכראדי שהיה
נקרא מנין החסידים, ומן זה המנין בכראדי היה ר' משה אסטערער ור' היים
סנור ז"ל וכו' כנודע), ואחר פטירת הרב החסיד הזה והמנין שלו, קמו בכל עיר
כמה אנשים ורצו לתקות את המנין הזה, ואח"כ ניהוספו להם אנשים הראוהבים
חדשות, יהיה מי שיהיה, ויקראו ג"כ בשם חסידים, ע"ש חמנין הראשון של
ר' בער שהיו נקראים חסידים, וכמו שהיה הרב רבי בער ראש המנין וחסיד
מופלג ויקרא מהמנין בשם רבי"ן כן חיוס יבחרו למו רבי"ם. — וזמן רב אחר
זה כאשר ראו כה החסידים שמתנגדים הגאון ר' אליהו מוילנא יכונה בעולם
בשם החסיד הסבו שם כל רבי שלהם בשם "צדיק", ככה יחלפו
השכות המיד.

כתורה) ועל שם של צדוק ובייתום קראו את הכת שהחכמה אליהם בשם "צדוקים ובייתוסים", אם שהיה ראשונה הפרש קצת בין הצדוקים ובייתוסים או לאו, עכ"פ זאת נראה נלוי שנכתב אה"כ שם בייתוסים ונשחקע בין שם צדוקים זה השם צדוקים נשאר קיים לכת זו. — אמנם נראה שכת הצדוקים קראו א"ע כתם בשם הראשון היינו צדיקים, ע"ש שמעון הצדיק, כי כן חסיד מנהג הכתות החדשות הקמות שטוענות שדחם היא קדומה, וכי גם רבותיהם הקדמונים הלכו דרך זו, כנודע. — ואלם יתר העם מתגדריהם קראו אותם בשם צדוקים ע"ש רבם צדוק, וכן טוענים חיים הקראים שדחם היא גם קדומה ותורחם היא חרית עזרא והנביאים ותורת שמעון הצדיק, וגם טוענים היום שמה שאנחנו הרבנים וקדמונינו קראו אותם בשם צדוקים, הוא לנאי, כי באמת שםם היה אז צדיקים¹).

עוד היו לאנטיגנוס שני תלמידים מהגדולים ומהיותר חשובים בתורה ובחכמה ויראה שמים, האחד שמו יִרְסִי ב יועזר הכהן, והשני יוֹרְסִי בן יוחנן, הראשון היה נקרא ג"כ בשם חֶסֶד², והוא הגודע במשנה (דחגיגה פרק כ') בשם חֶסֶד שבכהנה. והיה במקום רבו אנטיגנוס ראש האומה, והיה נְשִׂיא, וחשני חבירו יִרְסִי בן יוחנן, היה משנה, ונקרא אב"ד. — התלמידים הללו השנים הלכו כדחם ובתורחם בדרך רבם. אנטיגנוס.

ונראה לי שעל שם הראש הזה והנשיא החסיד יוסי בן יועזר, היתה נקראת הכת הזאת שהלכה בתורתו וברביו, בשם כת חסידים ר"ל תלמידי החסיד (היינו יוסי בן יועזר) בכרי להבדיל כינם ובין הכת הצדוקים שקראו א"ע ג"כ צדיקים, והוא שם שנקרא ראשונה

1) והיוחסין שכתב שכת הצדוקים החכמה כראשית עמדה אל הר גריזים אל השברונים כשחבש כזה, כי הם נשארו בין היהודים כנראה כיוסיפון לרומיים ובהלבוד וולרן, אולם נהגו הסופרים הבאחרים לכלכל ולקראו כל כי שאינו בכת הפרושים בשם בוקי (ר"ל שכרונס).

2) ואין זה ר' יוסי הכהן חסיד הלבד רבי יוחנן בן זכאי, כי זה היה בזמן תורכין בית שני.

„דבריו לא היו ראשונים צדק הוא, רַק עדה רעה אשר נועדו
 „והארו את עצמן כך כרודפי צדק“ עכ"ל. —
 ועתה קרא משכיל! ערוך נא הדברים הללו עם הדברים
 שמעתיך ממנו הרוד מרדכי שהעקנו לעיל. והע שהמאר עינים זה
 שהניע הפנים לירי הוא דפוס ויועץ. —

פרק ב.

בדבר הכתוב שהיו בישראל.

ראיתי שערוניה גדולה בין כותבי הזכרונות ור"ה בענין הזה
 לכן אחזה אני בעור ד' דעתי, מה שנראה לי על דרך השערה, להח
 סדר בענין, כפי הנאות, ואז יבוא הכל על נכון. —

כבר העתקנו לעיל מספרי ד"ה הקדמונים שהכתוב הראשון
 והראשונות שעמדו בימי קדם בישראל, היו: א) בת צדיקים (ומהם
 יצאו אח"כ כת שמרונים והצדוקים והקראים). ב) בת
 הכידים (ומהם יצאו אח"כ כת הפרושים וכת איסיים
 — (גססאער). —

ועתה שמע נא דעתי והשערתי כפי שברדחתי וחקרתי היטב
 בדבר הפרושים, וצדוקים, ואיסיים. ואמר:

כאשר בני יהושע הכתן הגדול התחתנו עם סבלם, ויתר חורי
 יהודה עם טוביה ויבנו ברשיון אלכסנדר הגדול מלך יון את המקדש
 בהר גרזים, ומנשה בן יועדק היה שם בן גדול, והלכו כמה בישראל
 אחריהם ויחברו אל כת השמרונים, נשאר רוב האומה אחד שמעון
 הצדיק בתורת אבה חיה רבם שמעון, כפי קבלתו מעזרא הכהן, ומן
 הנביאים, והיתה נקראת לדעתי הכת הזאת שבשארית כדת האמת בשם
 צדיקים על ים רבם שמעון הצדיק. — ואחרי מית שמעון הצדיק
 קם במקומו אנטיגנוס איש סוכו, והוא הלך בדרך ובתורת רבו שמעון
 הצדיק, אולם תלמידיו של אנטיגנוס, מהם נשארו בתורת רבם
 אנטיגנוס, זממה הלכו דרך אחרת והעמידו כת חדשה, והם שני תלמידיו
 צדוק ובייתוב, וכפרו תורה שכע"פ, וגם כעבור זה כתחית המתיים
 וחשארית הנפש, (כי זאת נ"כ מתורה שכע"פ המקובלת שאינה מפורשת

לשטנה למו, ואדרכא עדות זו היא לכבוד לנו הרבנים, ההולכים אחרי התלמוד.—

ו"ל הסופר המפורסם החכם הנוצרי בספרו ד"ה לכות ישראל קונפֿט דער יודען אויס דער באבילאָנישען געפֿאָנגענשאַפֿט, וואָר איהרע געזעלשאַפֿט אין צוואַן קלאַסען איינגעטהיילט. דיא ערשטען ליעססען עס דאָכייא בעווענדען, דאָסס זיא אללעס אין אַכט נאָהמען וואס אין דעם געזעטץ סאָזיס געשריעבען וואָר, אונד ערהילטען דען נאָמען צַדִיקִים אָדער דיא גערעכטען. דיא אנדערן נאָהמען אויססער דעם געשריעבענען געזעטצע נאָך דיא טראַדיציאָנען [הקבלה, ר"ל תורה שבע"פ] אונד אנאָרדנונגען דער אַלטען [הוקנים] אונד האטטען זיך פֿערבונדען אויך דיעזע צו בעאַבאָכטען. אונד ווייל מאָן גלויבטע דאָסס דיעזע לעצטערן [היינו בעלי הקבלה] נאָך איינען האָהערן גראַד דער הייליגקייט אונד פּאַלל־קאָמענהייט בעזאָססען, אלס דיא ערשטערען, זאָ וואורדען זיא חִסִידִים אָדער דיא אנדאָכטיגען, גענאָנט. אויס דען ערשטען ענטשטאנדען דיא סעקטען דער סאַטאַריטאַנער [שמרונים] סאַרדוצאָער [צַדִיקִים] אונד קאַראַיטען [קַרְאִים]. אונד פֿאַן דען לעצטען קאָמען דיא פֿאַריאָער [פֿרוֹשִׁים] אונד עססאָער [אַיִסִים] הער, דיעזע סאָציעטאַט האָט דעמאָך צו אַללען סעקטען דען ערשטען גרונד געלעגט: עכ"ל.—

ושמע נא קרא משביל! דבר נפלא שאחר כתבי ואח זמן רב, הגיע לידי המאור עינים ועינתי כרכיו אלה שמעתיק ממנו הדוד מרדכי שהתקנו לעיל, ומצאתי שזה הדוד מרדכי שינה את רכרי המאור עינים, והנני להעתיק לפניך פה דברי המאור עינים אלו אות באות, תראה ותשחומם על כוכי הקראים!—

ו"ל "שתי הכחות המכוונות אצל חכמינו צדוקים וביתוסים וכו' נודע "מן הנמצא להם ז"ל באבות דר"ן פרק ה' וכו' שהיו תלמידי אנטיגונוס "וכו', ולקרטון איפפאניאו בספרו נגד המינים סדר י"ד ראיתי כי לפי

פרק א.

הקראי ר' מרדכי בספרו דד מרדכי (הנרפס בווען) (פרק ה' דף ג' ע"ב) מביא דברי החכם בעל מאור עינים (חלק אמרי בינה פרק ג' דף ל"ב ע"ב) ח"ל: אפיפאָנוס בספרו נגד המינים סדר י"ד, כתב כי יש בטה ביהודים שלא היתה ראשיתה צָדוּק הווא תבירו של בייסות, רק עדה אחת אשר נעדרו וזארו את עצמם ככה, ה"ל צָדִיקִים, כרודפי צָדִק, עד כאן לשון הדוד מרדכי בשם המאור עינים בשם אפיפאָנוס.—

ועל הדברים הללו בונה לו המחבר דוד מרדכי עליות מרווחות, שכתב הקראים, הן המה הצדיקים הללו, ורק הרבנים הסבו את שמם לנאי ויכנום על שם כח הצדיקים, הנמשכים אחר צָדוּק תבירו של בייסות, עיי"ש בספרו על הסדר.

והנה טרם אראה לעין השמש שבדיק יעזרו הקראים בענין הזה, וכי בונים למו חרכות על אנמי רפש וטיט, אברר ראשונה מי הוא אפיפאָנוס זה, וכאיזה זמן היה, ואומר:

זה Epiphanius היה מילדי העברים, וקיבל דת הנוצרית, ונתחבן אח"כ לבישאָף, בעיר סאלאָמן באי קיפראָס, ומת בתחלת המאה החמישית למנין הנוצרים [היינו אחר שנתחבר התלמוד בבלי ע"י רבינא ורב אשי]. וכתב ספר כלשון היונית נגד המינים מהנוצרים שבימיו, ונתחק גם ללשון רומית, ונרפס בשני חלקים כלשון היונית ורומית בעיר פאָרוי, בשנת 1622 גם בשנת 1682, ואנכי לא ראיתי את גוף הספר הזה, אולם ראיתי בשלימות כל הענין הזה ברבר הכתה זו (שמוכיר המאור עינים בקצרה וכלאחר יד) מועתק בכמה ספרי דברי הימים מחכמי הנוצרים, והנני להעתיק אות באות הדברים הללו, ואו תחוינה עיניך קורא נעים! כי הקראים הביאו למו עדות העומדת

שנים, ויפחו רוח חיים כאלה העצמות היבשות, והעמידום על רגליהם, וישמו עליהם תליתם וקשתיהם, הנית עם כדון וכל בלי משחית לעשות אתנו מלחמה בשלום, ומלשני בסזר, ולהבאיש את ריחינו ביחד עם תורת דתנו, גם לדבר עלינו תועה כפה ובכתב. — ואף אם היה אפילו בטענותיהם נגדינו, הצדק עמהם, גם אז היו כל מעשיהם כזה אולת ורשע; ומכ"ש רכ"ש אם אין כפיהם נכונה כלל, וכל אמרותיהם סיפוריהם טענותיהם ואמתליהם כל יסודותיהם הבל כאשר לכל הבל המה גם יחד, ובתינוק הבונה לו מקלפים ושחופי עץ מגדול וארמון, וישמח עליו כעל בית חומה וארמון קרית מלך רב, ובשרם ישבע עינו בו, אהה ואיננו! ככה בונים אלה הדכות למו, רוח צח יעבור עליהם ויטהרם, ויהיו בלא היו. — ואם היו אלה מחשים, כי עתה לא קמנו לגלות מעליהם מעטה בסוחם, כי אין אתריות וזלחנו עלינו, ישמחו הם על אולחם, וישחקו כעוללים בחוץ.

ועתה חוב עלינו להתרים נגדם להגן בעדנו, פן יאמרו הבלתי בקיאים אשר ישמעו את דבריהם לבה, כי הצדק עמהם במאמר החכם מכל אדם "צדיק הראשון כריבו וגו'". ונשימה נא הפעם דברינו אלה נגדה נא לכל יודעי דת ודין, הרחוקים מחנף, ולבם לב מבין, ועינם חוייב לראות, המה יביטו יראו ויחבוננו, כי עדה חנף גלמוד, ועד ארניעה לשון שקר. והאמת חזק לעד בימי השמים על הארץ.

קרע בניין כחודש העשירי.

שנת ה'תק"ה, צוה לנו משה וגו'.

המחבר.

הקדמה.

כטבע קיים ומושרש בעומק לב איש הישראלי מיום
בא במסורת ברית חורחו, להשיב אחר ימינו מן הטענות והויכוחים
כתורה ודת וולחנינו, וכמשחוי קשת ברוח יברח מזה, אף כי
להשתדל להעמים על זולתו תורת קבלתו, וכבר אמר נביא אלקי
"כי כל העמים ילכו וגו'", וכן יורנו ע"ז מעשה נעמי עם כלותיה.
ומכ"ש לבנות או לדבר כגנות דת או תורה וולחנו, תהי מה,
או למנות חסרוניה, וכדומה, כי כבר החליטו קדמינו קדמונים
החכמים שהיו באמתנו עוד לפני חכמי התלמוד זמן כביר:
שהכוכה תורה או דת וולתה לפני מאמיניה, הרי זה עובר בלאו
שבתרה, "אלקים לא תקלל", וכן העתיקו זה הכתוב השבעים
וקנים. — ואם נמצא איזה ויכוח או דברי ריב שהיו לישראל
בענינים כאלה עם זולתו: כפה או בכתב, לא היתה מעולם
ההתחלה מאתנו, אך כמוכרחים להגן את עצמנו (ויך צו פער'
טהיידגען) נגד המתחילים זולתנו אשר הכריחונו לזה, ובאו עלינו
בחוץ היר, על זה האופן היה הויכוח הכהן משוח מלחמה
יוסיפון נגד אפיאן וולתו, ככה היו כל ויכוחי התלמוד בומנם
(כי נצרפי, כי אבירון, וכדומה), וככה היו כל ויכוחי חכמינו
המאחרים באייראפא. קרא על הסדר ספרי קורות ודיה לבית
ישראל, שחברו חכמי הנוצרים ויהודים. וככה היה עם החכם
מענדלסזאן בויכוחיו הנודעים, וזולתו.

ועל זה האופן יצאה הפעם מידי—להגמא—מחברת זו
הקטנה נגד אחינו הקראים, אשר ישבנו עמהם עד כה בהשקט
ובשלום, ורכים מאתנו החלו לקרבם בירידות ואהבה, — אף כי
בדעותינו וקבלתינו רחוקים מהם — והנה זה כחמש עשרה שנה
קמו מהם אנשים להפר ברית השלום, ומתעברים על ריב ישן
נושן, ומעוררים שנאה אשר נדרמה באשטנים זה כמה מאות

המזכים והנמנחים בחלק הרוסי של מכתב עתו היקר משנה השלישית
נומר 6 *) ובידיו ימלא את אשר דבר שם באמת וצדק היוצאים מלב
טהור כמוהו הוא לא יעוזב חסרו ואמחו את המת ויתעורר לחיות
בסומכי נפשו ולהחזיק ביד כל העוסקים לפרסם חבוריו ברכים
להוציאם לאור להאיר עינים.

ובכן אסיים ואקרא שלום שלום לרחוק ולקרוב, וברכה לראש
המשכילים גבורי כח, אוהבי ומכבדי דודי הרב המצוה, ילכו לא ייעפו
יחליפו כח וד' ירבה חילם וכבודם וישלח ברכה במעשה ידם, יוסיף
על ימיהם ימים, לבלותם בטוב ובנעימים, כחפץ עבדם מוקירם
!מבדרם בלבב שלם.

יעקב ישראל לעווענוואהן

---

*) ואלה דבריו שם נעתקים מלשון רוסיא : למען תקים את שם החכם
לעווענוואהן נייע לזכר עולמים ולעשות חסד עם ביתו על כל המובה אשר עשה
ליחודים יושבי ארצנו לנסוך עליהם רוח חדש ולהבין לכותם לחורה ולחכמה
אין לנו לפי דעתנו להציב לו יד לזכרון שכו או להמוך בידי בני משפחתו כמסת
נדברנו כי אם לחתום אמנה להרים כסף תרומת קדש להוציא את חבורי
הנחמדים בכתב יד לאור וכוח יעמד רוח לקרוביו ולנו תצמח תועלת גבולה
מחבוריו הנובעים חכמה ואשר יזכירו את שכו לחהלה לדור דורים ברוי שאת
זכור מכל פארי מצבות זכרון של אבני שיש היקרות.

יארבו לחיות נפשנו נופת טוֹף שפחס, ותחת לשונם מרורת פתנים—
ומהם קצת מליצות ושירים ועוד ועוד ענינים זולת אלה עכ"ל.

הספרים האלה כתבי יד המה לי ירושת נחלה כחפץ ורצון דודי
הרב המנוח ז"ל ודבריו האחרונים בצואתו המקיימת מאת כחי דיני
הממשלה, ובמכתב גלוי אשר העתקתיהו ברפוס בצורת אותיותיו ותחומת
ידו (פאקסימילע) הוא מבקש ברמע ממני להחאמץ בכל יכלתי לקבוע
את חברויו ברפוס ולהפיצם בישראל גם מפיל הוא תחנתו שם לפני
יודעיו ומכיריו לתת אמון בי להכירני ולהיות לי כל אחד מעירו לעוזר
בנרכתם ותחומת ידם בכבר ההרפסה, אך בכל זאת רחקה ממני עד
עתה כל ישועה כי לא יכלתי לעזוב את בני ביתי להתחלך בארץ
ולסוכב בערים לקבץ חתומים מאת מכירי וחושבי שם דודי ז"ל. והשנית
עמד לי לשטן לא קטן מרחק מקומות הרפוס. אולם הפעם אודה את
ד' כי לא השכית גואל צדק מגואלי המת ז"ל כי הנה התעורר לחומלה
הגביר הנגיד סוחר מנכבדי ארץ ה"ה הרבני מוהר"ר שמחה ובנו מ'
לעאָן ליפשיץ נ"י ויתגרב להחיש מעשה הצדקה ולתת לי בחורת הלוואה
מכספו להעלות על מכבש הרפוס לאחד אחד את הספרים כתבי יד
להקים שם המת על נחלתו ולהנחיל אותבו. יש. גם עמד לי רוח
וישועתה ממקומי— כי הוקם פה עירנו ברשיון הממשלה רפוס עברי
מתוקן ומהודר בסדר וביופי כתפארת בתי הרפוס המצוינים בחוצה
לארץ.— והנה פתחתי עתה כהרפתת הקונטרס הקטן המכונה חער הסופר
להראות להנדיבים המשכילים גם בארצנו גם בחו"ל כי זה החלי להפיק
תאות נפש דודי הרב ז"ל ובעזר השם וגואלי חי הנוכח לא יכזר ממני
להקים את מצותו עלי החל ובלה.

ויען שפעולה הצדקה גדולה וקשה על מתגרב אחד לגמרה לברו
כי רבו למאוד הוצאות הרפוס על כל הספרים; על כן בצפיתי אצפה
לעזרת אוהבי ומכירי המחבב ז"ל ובאגרת בשורה זאת אבקש מאתם
שיתעוררו אף הם כאשר הם שם להחזיק במעווי הגביר מוה' שמחה
ליפשיץ הנ"ל וכל חפץ יתגרב להיות כמקום מושבו לקבץ חתומים,
וזכף החתומים או של המתגרבים כרגשת החסד והצדקה ישלח כל
פזבן' אחר הגיע כל ספר הנרפס לידם הנה לידעסא על ארעססע
של מוה' שמחה ליפשיץ נ"י ובנו.— ומאת החכם המוציא לאור את מכתב
העתי הכרמל בוילנא אבקש לקחת גם הוא חלקו במעשה הצדקה
ולקבץ במקומו כסף החתומים והנרכות הנתן על ידיו אמנה ויחאל
בטובו הגדול לתת מקום לכשורה מוצאת זאת גם כמ"ע הנעלה הכרמל
וממנו יראו מוציאי מכתבי עתים אחרים לכתי ישראל בכל לשון שהם
וכן יעשו לפירסם הדבר בקרב אחינו היהודים. נכון לכי בטוח בא ש'
החכם הנכבד הזה, שוחר חושיה ודורש שלום עמו כי יזכור את דבריו

בשורה מוצאת.

אל כבוד נדיבי עמי האצילים דורשי חכמה
המשכילים ככוכבי רקיע לאור יזהירו לדור דור!

אליכם השרידים אשר ד' קורא פה כצדק אני קורא לבשר לכם
בקהל רב כי בעזר המגלה נסתרות מני חושך ומוציא תעלומות. לאור
החליתי אני הח"מ בן אחותו ויורש כיתו של הרכ המנוח היקר החכם
המוכה המפורסם מוה"ר יצחק בער לעווענוואך ז"ל להוציא לאור
את חבריו היקרים ככתב יד אשר השאיר אחריו בידי ברכה לעמו
ולו לזכר עולם. מי האיש השלם עם אלהיו ועמו, אוהב החכמה והאמת
אשר לא ידע ולא יוקר את שם דודי המחבר המופלא הזה. כי אמנם
גדול שמו בננים וב ישראל בספרו העורה בישראל ונודע לתהלה
ביהודה מתכר כפר בית יהודה, ובשרשי לבנון רחוק כלכונן
גם בספרו אפס דמים, כל דבריו באמת וחמים, נכוחים למצינים
וחכמים מגדילים תזשיה ותשועת עמו אשר להם הקדיש כל עתותיו
ולכל בהן הני רוחו. ואף שהיה כל ימיו מדוכא בעוני והוסר לחם
רפה כח ומעונה ביסורים נאמנים, ככל זאת לא מש מעשות פרי
לצדקה להאיר עיני עמו ולהעיר לבותם בחבריו לתורה לחכמה ולדרך
אדק, לעמד להם למליץ ולצאת בקנאותו להם לישע נגד מוציאי רכה
כפשע לתעולל עלילות ברשע.

שמות הספרים כתבי יד נמצאים כולם רשומים בהקדמתו לספרו
תנועה בישראל מהדורא תניינא ואחשוב לשפת יתד להאריך פה
כמהלל הספרים האלה, רק אוכיר הנה קצת דבריו לאחד מאוהביו
בהכמי אשכנו למען יחזו בהם הקוראים מה יקר ערכם בעיני המחבר
עצמו ז"ל. ה"ל שם: יש תחת ידי חבורים חדשים עמלתי עליהם
שנים רבות בעזר הנותן ליעף כתי, ואקוה כי אלה החבורים עולים
בערכם ככשרונם ותכליתן על כל ספרי הקודמים מאשר כבר יצאו לאור.
הענינים הכלולים בספרי החדשים אלה שונים המה, מהם בחכמת
הלשון ובחקר תהום הקדמוניות ומתם במחקר הדת ותשובות ושכליות
אל מענות מחנגרים הזאבים לובשי עור הכבשה והמזאמצים לשלול
מכות ישראל התורה והמדע החכמה והכבוד וכל מפעל טוב וכחף

HARVARD COLLEGE LIBRARY
 GIFT OF
 LUCIUS N. LITTAUER
 FEB 10 1937

הַפְתוֹת וְהַעֲתוֹת.

שֶׁלֶשׁ מַפְלְגוֹת בִּיהוּדִים.
 מִשְׁכִּילִים, יוֹדִים וְחֹסְדִים.
 הַמִּשְׁכִּיל עַל—דָּבָר,
 יִתְקוֹר יִבְקֹר הַעֲבָר.
 וְהָ—דָבָר הַחֹסֵד,
 יִבְקֹשׁ יִדְרוֹשׁ הַעֲתִיד.
 וְהוֹרֵ, מֵה—יֵאָכֵל?
 בַּק אֵה—הַרְוֵה!

הַמְדַבֵּר.....

תעוד הסופר

Одобрено Цензурою. Одесса, 13-го Февраля 1863 г.

תער הסופר

הוא

מאמר קצר בדבר הקראים.

ונלוו לו בראשו דברים אחרים בובר דכחה ככלל שקמו בישראל
מההלה כיה שני והלאה כאופן נאה וחדש.

מהברה ראשונה.

כאח

יצחק בער לעוונינואהן

Taan Ha'ssofer

von

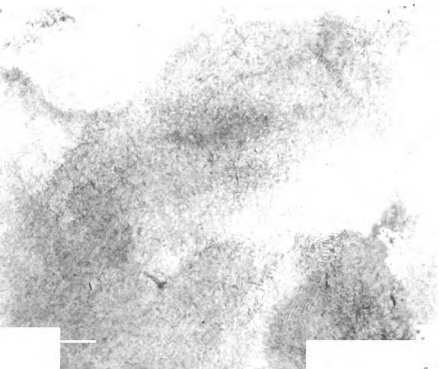
J. B. Lewensohn.

ארעכא.

כדפוס ל. נימצשע ושוחפו א. צנדערבוים.

ה'הרב"ג.

Heb 7139.730

HBI
HW SLK Z

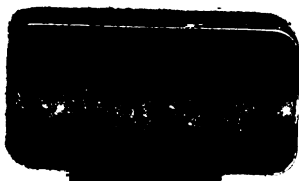
MICROFILMED

Harvard College
Library

The Gift of
LUCIUS NATHAN LITTAUER
Class of 1878
IN MEMORY OF HIS FATHER
NATHAN LITTAUER
FROM THE LIBRARY OF
RABBI HYMAN G. ENELOW

DOES NOT CIRCULATE

מבדקת ספרים
מכון ליהודים

